

ЛУЧА

КЊИЖЕВНИ ЛИСТ

ДРУШТВА

„ГОРСКИ ВИЈЕНАЦ“

ГОДИНА VI — СВЕСКА I

ЗА ЈАНУАР

NACIONALNA
BIBLIOTEKA

CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

УРЕДНИК:

Проф. ЛАЗАР Т. ПЕРОВИЋ.

ЦЕТИЊЕ,

К. Ц. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА.

1900.

Л У Ч А

КРАЈИНА

ДВАНА

ТОПЧАНСКИ

ТОДНА VI - СЕОКА

НАЧАР

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

ИСТОРИЈА

ДЕТНА

ИСТОРИЈА

ИСТО

НА НОВУ 1900 ГОДИНУ.

L'année en s'enfuyant, par l'année est suivie.
Encore une qui meurt, encore un pas du temps;
Encore une limite atteinte dans la vie
Encore un sombre hiver jeté sur nos printemps.

Victor Hugo.

У хаосу мрачном, куда сјени блуде,
А скелети страшни вјечне снују сневе —
Тй, старице, заспа, да те не пробуде,
Страшној у бездани, што се „ништа“ зове!..

Дражесна си била и многим мила,
Кô мајчино чедо, што осмјехом гледа;
Многим пуна злобе ширила си крила
И чемера горка дала мјесто меда.

BIBLIOTEKA

— Ново љето сретно, сретно ступај к нама,
Сваки живи у те нове наде има,
Подај руку среће б'једним, сиротама,
Колиби и трону, моћним, немоћнима!

Благим оком гледни доље у пећине,
Гдје допра није нога човјекова, —
Наћ' ћеш црва малог — о њему се брине
Онај, што је био прије свих вјекова.

И ти ћеш остарат, и кô кâп у море
У амбисе прошлим вјековима пасти,
Па кад нови дођу, нек' о теби зборе:
— „Диже стуб правице, истине и части!..“

Ник. Ст. Љубиша.

И. М. СЈЕЧЕНОВА.

Из науке о човјечијем животу

(физиолошки одломци)

превео: **Ј. С. Кујачић.**

(Наставак.)

Крв, њезин састав и својства.

У уводу је казано, да спољашња грађа, рана, пиће и кисеоник атмосферног ваздуха, улази у организам и служи му једино помоћу крви, јер рана најприје мора да уђе у крв, а ова је разноси по свему тијелу. Узрок је томе чисто спољашње својство ране, јер она у таком облику, у каквом се обично прима, не може бити достављена свијем тачкама тјелесних ткања, гдје је потребна или пластична грађа за попуњавање губитка животне материје, или депозит материје, потребне за произвођење разноврсних радња. Спољашња грађа мора имати течни облик, иначе она не може да дође до ткања, којим мора да непрестано притиче, да се не би зауставила и прекинула животна радња ради недостатка радне или пластичне грађе. Свијем тијем погодбама потпуно одговара крв, која тече по круголикој системи веома равних цијеви, које се зову — *крвни судови*. Ето тим крвним судовима, који се још називају крвном системом, проткани су, као густом мрежом, сви органи и дјелови тијела (изузетак у томе чини једино рскавица, рожњача (cornea) и горњи слој коже с њезиним дериватима, длакама, noktима и др.). И по тој чудноватој мрежи непрестано теку потоци крви под утјецајем непрекидне срчане радње.

И тако крв има два значаја: с једне стране она предаје тјелесним ткањима спољашњу грађу, с којом се мијеша, али веома кратко вријеме; с друге пак стране крв се може сматрати посредном станицом међу измјеном ране у органима за варење и превртањем њезиним у саставне дјелове тјелесних ткања. У првом случају изгледа, да би морали наћи у крви све саставне дјелове ране, употребљење варењем. Према томе, разу-

мије се, морали би очекивати, да се састав крви уопће колеба и варира према саставу примљене ране. У другом случају на- супрот, крв не би морала да се измјењује, јер служи тако рећи, средством, које је привикло да предаје рану тијелу, усљед чега би морала да остаје у цјелини, као и друга ткања, јер би спо- љашња грађа улазила у њу не као примјеса, него као саставни дио, који би јој попуњао сваки и најмањи губитак.

Узмимо крв од животиња, које се јако разликују по каквоћи и количини своје обичне дане, н. пр. крв од траво- и месоједа а анализирајмо је изван периода варења ране, н. пр. пошто прође 10 сати послје тога како се животиња најела, и, по свој прилици, питање ће се ријешити у корист другога случаја. И једна је и друга крв готово једнака и по каквоћи и по коли- чини саставних дјелова: обје садрже на првом мјесту по одре- ђену количину бјеланчевине; у објема се налази одприлике једнака количина једнаког пепела и тек нешто масти и шећера. Међутијем у рани месоједа има много бјеланчевине, много масти, туткала и врло мало шећера, а у рани травоједа мало бјеланчевине, веома много угљених хидрата, који прелазе под утјецајем варења у шећер и сасвијем готово нема масти. Така сталност крвног састава и независност њезина од састава ране може се објаснити још и тијем, што се крв лако ослобо- љује од примјесе разне спољашње ране. Ослобађање бива или усљед тога, што примјеса веома лако и веома брзо прелази у ткање, или се удаљује из крви помоћу каквих-год особитих, тако рећи, справа за чишћење крви. С већином се грађе, што притиче крви, баш тако и дешава. Кисјеоник, ступив у крв, веома се мало у њој задржава, отприлике 2- 3 минуте и одма прелази (по свој прилици $\frac{1}{2}$ све количине) у ткање. Сувишак воде у рани и у пићу, такође се мало задржава у крви, њега удаљују справе за чишћење крви — бубрези. Тако се исто удаљује и сувишак бјеланчевине у рани; али како и чим, до сад се тачно не зна. Зна се само толико, да се под утјецајем још до сад непознатог по својој природи узрока сувишна и ненужна бјеланчевина у тијелу распада и удаљује. Према томе, разумије се, чим је богатија рана бјеланчевином, тим је и рас- падање веће. Што се тиче масти, као саставног дијела ране, то и она пролази само кроз крв, гдје се зауставља једино за вријеме варења, око 7—8 сати. Угљени водници по свој при- лици излазе из крви још брже усљед својих физичних свој- става (способност хидродифузија, види ниже). Бјеланчевина прије него што уђе у крв претвара се под утјецајем сокова за ва-

ређе у тако зване пептоне и албумозе. Неки мисле, да леукоцити или бијела крвна зрна купе ове продукте варења у самијем цријевнијем зидовима и ту их прерађују у бјеланчевине течних саставних дјелова крви. Према томе у крви се налазе оба значења -- и путови за предавање и посредне станице за прерађивање.

Крв је преформирана материја, која је удешена, да предаје спољашњу грађу или рану тјелесним ткањима.

Преформираном се зове зато, што се развија (заједно са својим судовима) упоредо с осталијем дјеловима тијела још у периоду ембрионалног (заметковог) живота. И почињући од тога времена, она се као год ни друга тјелесна ткања, не мијења по својим својствима у току цијелог живота. Шезина аналогија с ткањима увећава се још и тијем, што осим главног свог саставног дијела, плазме, садржи црвена (еритроците) и бијела (леукоците) крвна зрна. Зато крв често и називају течним ткањем

Као посредница међу спољашњим свијетом и тијелом, кога намирује или снабдијева грађом, потребном за живот, крв врши тако исто важни посао и у другом правцу: помоћу ње удаљују се из тијела сви продукти распада, који нијесу више потребни организму. У самој ствари није тешко појмити, да и тај посао може најзгодније крв да испуњава усљед тога, што се она креће и шири по свему тијелу. Ту јој много помаже још и то, што постоје у тијелу разне справе (плућа, кожа и бубрези), помоћу којих се она непрестанице чисти. Разумије се, чим буде правилније радио апарат за чистење, тим ће се мање задржавати у крви продукти распадања, а то је баш и корисније за тијело. Заиста ми и видимо, да их крв садржи тек веома малу количину (по тежини), тако рећи, тек замјетне трагове, па чак и оних, којих се потпуно правично сматрају главним продуктима распадања (угљена кисјелина и др.) Тако здрави човјек (чељаде) за 24 сата лучи из свога тијела до 900 грама угљене кисјелине, међутијем у свој маси његове крви, која чини $\frac{1}{13}$ дио цијелог му тијела по тежини, у одређеној јединици времена неће се наћи слободне, т. ј. химијски не свезане, угљене, кисјелине више од 1 грама. Количина мочила (ureae) за 24 сата у одрасле чељади износи 25—30 грама а у крви је има тек 0,02%. Према томе је јасно, да се химиски карактер течног дијела крви одређује једино по количини бјеланчевине и минералних соли (кухињска со и др.)

Крв се састоји из течног дијела или плазме и из тако званих формених елемената. По тежини су оба дијела готово једнака, а по обиму посљедњи заузимају тек $\frac{1}{3}$. Бјеланчевине у плазми (албумина и глобулина) има око 8—10%. У крви, пуштеној из тијела, при такозваном сирењу (управо се сирито само плазма) један се дио бјеланчевине одваја у облику тврдог влакностаг тијела, које се зове фибрином. Слични се процеси сирења бјеланчевине при умирању дешавају, по свој прилици, свуда у протоплазми ћелија, а тачно су доказани у протоплазми мишићних, јетраних и нервних ћелија. Из тјелесних течности још се осим крви сирито лимфа. Да ли има каквогагод животног значаја то, што се у крви среташу тијела, која су наклоне, да се лако сирито, још се ни до данас не зна; зна се сигурно само то, да се така тијела налазе у свијем рањивим течностима животињског тијела: у крви, лимфи и у бјеланцу кокошињих јаја. Међу тијем они, како је већ прије казано, састављају тек један дио плазмене бјеланчевине, која управо и има важно физиолошко значење с правом се сматра главном рањивом грађом тијела, јер једино плазма, излазећи из крвних суда, долази у непосредни додир с ткивима, међу тијем крвна зрнаца у нормалном стању не остављају својега стана. И они имају веома велики значај и вадаћа њихова нимало не уступа вадаћа, коју врши плазма.

Црвена крвна зрнаца при крвном проласку кроз плућа црпе из атмосферног ваздуха кисјеоник и предају га у длаколитким или капиларним судима тјелесним ткивима.

Тако њихова способност зависи од њиховог главног саставног дијела, — хемоглобина. Као што је речено, хемоглобин се налази у бјеланчевини крвних зрнаца, којим придаје карактерну боју, од које зависи и боја саме крви. Хемоглобин се може лако засебно добити и тада он има кристални облик. Главно се својство његово састоји у томе, што он може лако да се хемиски сједињује с кисјеоником, али тако слабо, да се њихова свеза може разрушити под утјецајем веома многих узрока. Између осталог, лако се може одијелити хемоглобин помоћу другижих газова, који с хемоглобином имају много јаче хемиско сродство, т. ј. они се много брже и много лакше сједињавају с њим, него кисјеоник (н. пр. СО и НО). Тако се исто може хемоглобин добити помоћу свјежег гвозденог прашка, сумпорастим амонијем и др. Особито је важно сједињење хемоглобина с со карбоксилном, јер од тога наступа веома брзо смрт. Така појава зависи од тога, што карбоксил, сјединив се с хемоглобином црвених

зрнаца, не да му, да се спаја с кисејоником уданутог ваздуха. Дакле и у једном и у другом случају хемоглобин прелази тијелима, која га јаче вуку. Тако се дешава и у тијелу, усљед чега је и било речено, да крвна зрнаца предају тјелесним ткањима захваћени из ваздуха кисејоник.

Што се тиче облика крвних зрнаца, тосу она разна у разних животиња. У човјека и у већине сисаваца, она су плосната и округла, дакле имају дисколику форму; у сриједи су тањи него по периферији, т. ј. удубљени су и с једне и с друге стране и немају једра (nucleus'a). Сем тога су црвена крвна зрнаца веома еластична, што им добро помаже да се могу кретати по извијуганијем путовима најтањих капиларних суда. У текућој крви се зрнаца вазда окрећу остријем ребром у правцу крвног тока, усљед тога она пливају мирно, не врте се и не увећавају и тако већ веома велике препреке крвном кретању. Како су сићушна крвна зрнаца у човјека и у опће у сисаваца, може се већ и по томе видјети, што у једном кубичном милиметру крви, т. ј. у обиму, који није више од најмање шпијодине главе, има их око 5—6 милиона. Па чак и овај огроман број заузима тек $\frac{1}{3}$ овако малог обима.

Осим црвенијех у крви се налази још тако звана бијела зрнаца или леукоцити, она долазе у крв из лимфе, гдје се зову лимфатичним зрнцима. По спољашњем изгледу најбоље ћемо их одредити, ако их назовемо неправилним микроскопским, малим, еластичним зрнцима или комадићима, који су без боје, а имају једро. Ако будеш разгледао жабју крв под микроскопом, лако ћеш опазити, да бијела зрнаца мијењају непрекидно свој облик, пуштајући и опет увлачећи, налик на амебу, мале рошчиће. Ако би случајно пао на пуштени рошчић какав трунак, зрнце га увуче у се, — нешто налик, као да га прождире *). Усљед своје еластичности они могу да се пузају по стаклу. Под утјецајем електрицитета они добивају потпуно округли облик, који траје тек неко кратко вријеме; оваки облик они добијају и кад умру. У крви их има много мање него црвенијех зрнаца. Рачунају, да у средњу руку долази на 300 црвених једно бијело крвно зрнце, т. ј. односи се број бијелијех број црвенијех као 1:300. Тако одређење, без сумње, нема много значаја, јер се бијела зрнаца врло лако и брзо распадају, чим се крв пушти из тијела. Од такога распадања, према најно-

*) То исто чини, како ћемо доцније видјети, протоплазма епителија танких цријева с капима масти.

вијем испитивањима, врло много зависи процес сирења крви. Осим црвених и бијелих крвних зрнаца у крви имају и још тако зване крвне плочице. Оне су без боје, лако прилипћу а мање су него обични еритроцити (црвена крвна зрнаца) и угнуте су с обје стране. У једном кубичном милиметру има их од 180 - 250 хиљада. Кад се пушти крв, оне се веома лако распадају, а о њиховој се функцији врло мало зна. Могуће је, да служе грађом, из које постаје фибрин.

(Н а с т а в и ћ е с е.)

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

Ц Р Н О Г О Р К А.

Пише Н. Ђ. Иванковић.

(Н а с т а в а к.)

Али вама ко се може
Одужити, Црногорке?

.....

„Балк. Цар.“ Никола I.

Дјевојка је дакле настала. Она већ више пази на себе и на своје хаљине. Чиста је, кад силази у пазаре. На капици јој се не види црвена чоја, марама јој зорли пада низ леђа, чарапе се бијеле, опанке као снијег, а добро притегнуте — спрема се и она да се дошадне.

Али исто не штете је; још мање, но кад је била дјевојчицом. Цијела јој је кућа на врат. Стане ли, да коју са другарицом својом проговори, јер свака дјевојка има понешто другој да каже — викну јој: „Где ти, неваљалице, већ је почела о момцима пребирати!“

Иначе дјевојка ужива потпуну слободу; слободно се креће, али зна да чува образ свој. Околности су такве, да је лако пасти у гријех; јер она често и сама, без другарица, иде далеко од куће: у дрва, на пашу, а враћа се по мраку.

Сравните наше брђанке са тиролским брђанкама. Огромна разлика. Провалија!

Лако је дјевојци у просвићеној Јевропи да сачува част своју. Њу чувају и отац, и мајка, и браћа, и сестрице и гувернантка — па опет, опет... — Црногорска дјевојка сама се чува.

Нећу ни то да затајим: и у Црној Гори се по некад зло догоди — али у Црној Гори такво је зло изузетак, док у свијету је правило!

А колико ли пропати јадница код нас, када склизне. Свак заборавља ону Христову: „Ко је без гријеха нек се први баци

каменом!“ Сви ударе на њу; називљу је најгорим именима, ћерају је из куће, — нема јој станка ни у селу. —

За Црногорску кућу нема ти веће погибије од те. Боље је мртва глава у кући, но трудна дјевојка!

Нико неће да узме у обзир олакшајуће околности: бујност крви и живаца у доби најљепше младости; шумску самоћу, цбунове и мјеста скровита; мрак, примамљивост и раздражљивост цвијетног брдског мириса; љубав, насртљивост красног, помамног момка... Но сваки каменом на јадницу... а и момку јадном није лако!

У старије доба гријех се казнио смрћу: *под гомилом!*

Људи гријешили против природе, јер дође ли Ђурђев-дан, хоће гора да листа, хоће момак да мому гледа, а она њега.

Чарна горо пуна ли си хлада!

Срце моје још пуније јада.

Јад јадујем, ником не казујем:

Мајке немам, да јој јаде кажем,

Нит' сестрице да јој се пожалим...

*
NACIONALNA *

Одрасла је — ~~и кад откосе~~ природа у прољеће буди, под примамљивим топлим сунчаним зрацима, тако се и у њеном млађахном срцу буди природни жар. Љубав! морала би јој бити надокнада, награда за пропаћене муке — зрак свијетлости у тамној ноћи живота њеног — али за њу нема зрака, нема свијетлости!

Опазила је она момка једног, красног, црномањастог, витког, звијерастијех очију — срела га је често кад је у дрва ходила; гледала га је по пазарима, увјек јој је умиљато назвао: „Бога;“ једном је и понудио чашицом ракије, коју је она скромно, стидљиво и обореном главом одбила са: „Вала ти — нећу Бога ми!“ — једном је поскочила и у орб с њиме, па кад је свршило поскакивање, он није маркирао пољубац „у ваздуху,“ но јој је збиља пукнуо жарко на њен зажарени образ. Како је застидио пред свијетом — али она није то никоме казала — а други у тој граји нијесу ни примјетили.

Једном је дошао у зимско доба и на једно сијело — и она се ту десила; било је мјеста и да сједне код друге дјевојке, или ближе огњишту код људи; али он — враг — није хтио, но узео сточић па до ње. Сијело је трајало до пола ноћи, а он је неколико пута гурнуо лактом тако, да су је ребра забољела; једанпут је и уштипуо, у мало да није зајаукала од бола —

други дан на то мјесто опазила је модрицу. Она зна дакле, да је он љуби, одиста љуби; модрица и ударци лактом, то су најбољи докази његове љубави. Она зна, да би је он радо узео за жену.

А и она би њега; она би радо са њиме пошла, али зар Црногорка смије да бира?...

„А шта му фали?“ — пита она саму себе, јер се другоме не може ни да повјери. — „Ништа! Куќик је, од јуначког соја син, наочит је, а на њега се види да ће бити јунак, као и стари му, да ће при првом окршају освијетлити и Господару и себи образ.“

Она зна да је ваљаст. Чула је, како други момци причају, да је у ноге брз као зец, када се утркују свакога натрчи; када се бацају „камена с рамена“ свакоме претури. Гађали негдје острагушама биљсгу пред Свијетлијем Господаром. Он убио три пута и Господар му даровао револвер — те се он с њиме сада поноси. Кога би она бољега и ваљастијега од њега тражила?

Коме, јадна, да се повјери? Кога да моли, да јој помогне? Зар мајку? Мајка, ~~и да хоће~~ не смије; јер Црногорац — отац — сâм ту суди, ~~и нема тика~~ онда који мушки од њеног рода, али увијек мушки; ~~жеде се не питају~~; Мајке и дјевојке се то ништа не тиче. Дјевојке се, ~~јаднице, највише~~ и тиче, она мора да игра најважнију улогу — али ко за то мари, ко је пита?

У старо доба су је још у колијевци вјеривали. Сад је пита само поп пред олтаром кад јој вијенац међу — она и ту не смије да рече: „Нећу.“ По земаљском закону би смјела — али према обичају, ни за главу!

Отац или који од ближњега рода има свога пријатеља, са киме се давно добро пази, с киме тргује. Пријатељ има сина — момка за женидбу. Пријатељи још нијесу ништа говорили ни уговорили — али и то се већ по себи разумије, да ће пријатељ пријатељу једном доћи и предложити му, да се још боље спријатеље, да за свога момка потражи ђевојку. А она? Она и не познаје тог сина очиног пријатеља. Није о њему никад што чула, а и у селу њеном нико га не зна — али што за то — суђено је — јер црногорска ђевојка научена је сматрати за судиште вољу очину или родбине своје.

А њој јадној у глави увјек се врза онај први момак, оно гурање лактом, она модрица на бедри!

Љуби ли Црногорка ватрено? — Љуби и ако не зна да изјави своју љубав цифрастим фразама.

Она љуби:

„Као сунце, као очи,
 „Као животи, као биће,
 „Ка' јушарњи цвијет росу,
 „Што му пада на листиће!
 „Страшно, вруће, занешено,
 „Плаховишо, страховишо,
 „Њежно, силно, часно, јако,
 „Црногорски и махнитшо!“

(„Балк. Цар.“ Даница, I. чин. Појава II.)

Шта да ради кукавица? Ништа, лијека јој нема, помоћи јој нема, но да стегне срце, па да ћути и пусти нек се судбина врши!

И онај момак би њу — и он не може да заборави оне погледе, које му она стидљиво бацаше испод трепавица, не може да не мисли на оно сијело, на онај витки стас, на оно красно лице у полутами кога тренутком обасипаше свјетлост распаљене гламње, дајући му чудноватог чара — али и њему, јаднику, докле је отац пресудио!

Да је уграби? — Отмица је изишла из адета, а она, она се не би дала ни уграбити; а да побјегне? — Прехота пред Богом, а пред љуђима вазор и срамота! Осрамотила би род и дом. Причало би се док је свијета и вијека о тој бруци, а за живота показивали би је претом, јер

— Тешко земљи куда војска прође,
 А дјевојци која сама дође,
 Е је прво јутро прекорена:
 „Да си добра, не би дошла сама...“

Дакле... изласка нема, но стећи јуначко срце и спремити се за полазак суђеном незнанику.

„Тамо нека буде јунак!“ мисли она —, пак ће се моћи некако и с њим живити — нека има барем једну медаљу — само да ме друге не могу с њега укорити да је неваљаласт!

Ал' јоште олуја није ту, само се облаци спремају, иза којих ће да удари гром!

* * *

Нека нико не мисли да увеличавам. Истина, просвјета се у Црној Гори шири, али она није допрла ни присвојила јошт наша села Женске су код нас у подчињеном положају, с тога и не питају се по селима и дан-данас. Ријеткост је, да која пође за жуђеног младожењу.

Баш ових дана имао сам један примјер. Дјевојка је вјерена, у скоро ће да је воде. За кога? Она не зна! Чула је од брата у које село ће је да је воде, али виђела га није, ни у селу га нико видио није.

Једне вечери врати јој се отац кући, па је к себи призвао:

„Дођи овамо! Пољуби ми руку!“ рекао јој је.

Она је мислила, да јој је нешто са пазара донио: мараму или какви понтапет, од оних, којијема нас Арбанаси усрећише — пак приступила оцу и цукила у руку.

„Данас сам те вјерио са срећом!“ — каза јој отац.

Њој дође да га запита: „За кога?“ али умукну и умаче. Цијелу ноћ није спавала. Хиљаду мисала јој се вргле по глави. Знала је, да није за њега — за онога, што јој срце жуди.

Тек другога дана брат јој каза, у које ће село — друго ништа.

Наредили јој да се спрема — везе опшице златне и свилене; спрема рухо и кошуље; дарове за старога свата, ђевера и сватове: коме кошуљу и чарапе, коме вацулет (мараму). Како би се радо спремала, да зна, да ће за њим — али тако само врши наређену јој дужност.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA

Вјерили су је и дан је свадбе уговорен. У избору младожење више се гледало на старост фамилије — да је кољеновић, по на његове сопствене врлине или својства — мушко мора да буде, а остало — лако ће бити.

Она се спремила да дочека сватове 21. на броју, припремила је све. Дошао је и дан да је воде. Дошли и сватови. Частили се, а уз њих и пустосвати или опшкламише. Пало је много здравица: — „У добри час, да Бог да, по обје куће!“ Затим је брат предао ђеверима, а отац дао „добру молитву“. Она је све гледала, а разумјела није ништа, само је плакала, горко плакала, растављајући се од оца и мајке, од браће, од куће. Жалила је она очађане зидове, уздисала је за кравом, за козе и овце, које су је тако добро познавале и с којима је толико лијепих тренутака провела, којијема је о својој тајној љубави причала. Мислила је, да ће јој срце пући при растанку!

Даље је као кроз маглу прошла неколико села. Свуђ износили здравице. Свуђ напијали за њену будућу срећу. На сваку здравицу она се смјерно поклонила.

Путовали су даље; пред саму вече стигли пред кућом, у којој ће у будуће да станује. Пред кућом дали јој јабуку; она

стегла срце, хоће да се покаже да је соја јуначкога, па завитлала јабуком што је највише могла, пребацила далеко преко крова — ђевери завикали: *живјела!**)

Затим дигла мушко дијете и прекорачила, због сутуке, кућни праг. Ђевери повели је до свекра и свекрве; она се скромно поклонила и пољубила их у руку; они њу у чело; а обојица рекоше: *Срешно нам дошла, шћери — да Бог да!*“

Тамо близу огњишта настаје весеље. Сватови се веселе, обредили се вином па пјевају.

Што се ово мучки није вино?

Није ово вино украдено,

Но за здраве паре куповано:

Нити га је коза-бара дала,

Но јуначка кука и мотика....

Она сједи на одар, а до ње ђевери, који јој по некад кришом принесу по мало јела. Сједи погнутом главом, мисли на кућу, коју је оставила, мисли на онога. Какав је овај? Какав ће бити? Је ли млад? Је ли лијеп? Сјутра пред олтаром виђећега.

Сватови причају се и шале. Чују се разне лакрдије и доскочице, један сват се малко накресао, дочепао се гусала па пјева:

1.
Гусле моје, не остале пусте!

Прсти моји, грч вас ухватио,

Што стојите, што не попјевате?

Чујте, браћо, што чули нијесте!

2.

Баба ђеда у прољеће звала,

Да се с њиме по ливади ваља.

А он јој се у јесен одзивље:

Ко ме оно синоћ зовијаше?

Ђе си, вило? пријатељ је вино.

3.

Игра була и калуђер коло шарено,

Попадија и кадија још шареније,

Младо момче и ђевојче, аох да им је,

Удовица и Новица најшареније!

Сви у смијех. Поп га ућута...

Засвирало се, па и за пас зађело — полијегали сви. Свекрва легла у одар, она само наслонила главу на јастук, па мисли. Пред зором заспала, ни оком тренула, а свекрва је пробудила. Још га виђела није.

*) Јабука се обично баца послуже вјенчања, а тако исто невјеста и мушко дијете уноси. — Ур.

Довели је пред олтар, ђевери дали мјесто младожењи. Како јој срце јадној дрхти. Она зна да је он ту. Он, с киме мора да проведе цио свој вијек. Баци поглед испод трепавица; не усуђује се да дигне очи. Види бијеле докољенице, лијепе опанке, ноге су праве, бутони развијени.

„Хвала Богу!“ — она мисли — „ром није!“ Гледа на више: гаће од свите, лијеп појас преко бијелог свитног гуња — види се, ако одијело позајмио није — није инокоштина.

„Хоћеш ли га?“ — пита свештеник.

Први пут није одговорила, ни другом, тек трећом покло-нила се главом и тихо прошапутала: „Хоћу!“

Такав је обичај.

Сад га је у цјелини погледала. Једним погледом цијелога схватила. Момак згодан у 25 години живота. Дуги плави брци красе округло јуначко лице — али опет, опет није онај, којег би јој срце жуђело.

Она се дакле могла сматрати сретном — а како мора бити оној, која пред собом угледа какву грбаву, болесну старкељу, ромог, влажнијех наострешенијех бркова — па не смије да рече „нећу“, да се браства не покољу; како је када се прољеће са земљом саставља; цвијет са трулежом; младост са гробом!

У томе су много гријешили наши стари. Хвала Богу, у том погледу времена се промијенише, а и ми с њима!

Вратила се кући, сватови отишли и даровали је. Неколико вечери спавала је са свекрвом. Сретала га је, а он ни мукајет.

Седме ноћи, свекрва крадом оставила кревет, оставила је саму.....

У јутро, у цик зоре, домаћин је пољубио, па отишао на рад!

Она се смирила својом судбином — доцније и завољела га!

(Н а с т а в и ћ е с е.)

УСПОМЕНЕ СТАРЕ.

На овоме мјесту, у врх поља равна,
Гдје руже берући гледасмо се ми —
Мене опет ево, кô у доба давна,
Преда мнош излазе сви спомени ти...

Туна је и моје омиљено мјесто,
Књигом у рукама гдје проводих дан,
И путања стара, по којој сам често
Љубави ми прве снівô слатки сан...

Ал' цвијеће парено ту већ не мирише.
И не поју птице, као некад, не, —
Ни ручице њежне мени нема више,
Да ките цвијећа кружа као пре.

Поточић жубори, у бездиљу се слива,
Монотону пјесму кô да шјева бунџ —
Са неба се спушта маглуштина сива
И лист по лист гони санку вјечитом...

На јасици име, гле, високо горе,
Зарезано давно, црни се и сад;
Слова кô да зборе, нешто тужно зборе:
„Знаш ли, какво бјеше златно доба тад?!...“

А до млина стара суха врба стоји —
Много, много грана опало је њој —
Она туна дуги нџз година броји,
И млађаних мојих успомена рој...

То је било давно. — У рџаној ми зори
Са њоме ја често игрô сам се ту;
Ал' живота вече рано ме обори, —
Сада ћутим сјетан и помињем њу...

С О Н Е Т.

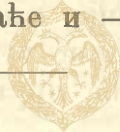
У пучину зраци потонули,
 Мрачан сутон разавио крила... —
 Ал' ноћ није као што је била,
 Мила ноћ ми љета преминули'!

У пучину зраци потонули...
 Црно гњездо кукавица свила,
 Над њим кука, — кукам и ја, мила —
 Чу ли тужне пјесме моје, чу ли?...

О премила, гдје су твоје краси:
 Пламен ока, ружице румене, —
 Да ми душа рајску душу глене?...

Гдје уснашца, гдје злаћане власи? —
 Зар од свега остале ми сјене,
 Па још мало нестаће и — мене...

NACIONALNA
 BIBLIOTEKA

ЦЕНТРАЛНА БИБЛИОТЕКА

(Г. Валентинџ Петровић Грозновић)

Знаш кад цвијет јоргована
 У твом врту цвјетао је, —
 Кад под њиме, једног дана,
 Сједијасмо — злато моје?!...

Кад праменом златне косе
 Сакри твоје лице бл'једо; —
 А јоргован склонио се,
 — Шаптао нам — драго чедо!...

Шаптао нам много, много, —
 О ви, ноћи, мајске ноћи!
 Само рећи није могô:
 — Љуби, љуби — све ће проћи!

Свео цвијет јоргована,
 Не шапуће више ништа;
 А ја ћутим као грана —
 Суха грана крај огњишта...

Сад праменом златне косе
 Не сакриваш лице бл'једо, —
 Нит' јоргован склонио се,
 Да нам шапће — драго чедо!

Но ја слутим много, много, —
 О јесење мутне ноћи! —
 Јорговану рећ' би могô:
 — Цвјетај, цвјетај — све ће проћи!...

Близак Вазата.

Т И С И О Н О ! ! . . .

Ти си оно сјајно сунце,
Она рајска нада,
Што ми буди мртву зору
Мога жића млада...

Кроз суморне, мутне дане,
Кад ме очај свлада —
Св'јетлиће ми сјајно сунце,
Блистаће ми нада.

Расв'јетлиће срце, душу
Твоје око сјајно,
Па ћу грлит', па ћу љубит'
Твоје лице бајно....

Бос. Петровац.

Богдан — Крајишник.

Г О С П О Ђ И Ц И . . . .

— А. Н. Плещевъ. —

„Добру ноћ!“ си мени рекла,
Ручицу ми дајућ своју;
Желела ми у сну среће
И радости у безброју.
„О, дај Боже, да до зоре
„Ти просањаш миле сени!“ —
Са лукавим, слатким смехом
Говораше, друже, мени.
И по твојој зби се жељи,
Лик твој видех, мио, бајни,
Сних ватрене очи твоје,
Поглед слатки, поглед сјајни.

Сних: — у соби да сеђасмо,
Ох, нас двоје бeсмо сами,
А на пољу месец светли,
Шаље зраке ноћној тами.
Ручицом ме меком држа
Ти на топле груди своје,
Љубећи ми очи, рече:
„Ја те љубим, срце моје!“ —
И још снивах, много, много...
Слатки санак, слика жива,
Па пожели: и на јави
Да се с нама тако збива.

С руског: Рад. Космајад.

УЈАКОВ НАСЛЕДНИК.

Написала Милка Гргурова.

Пре много година живео је у Земуну врло imuћан трговац, Тоша Барић. Имао је два сина: Петра и Павла. Оба су били угледни, али карактера различних. Петар, старији син, био је лењ и врло ограничен. Он се само провукао кроз школе, и спремао да ужива имање, које му је баба стекао.

Павле, на против, био је необично обдарен. Учио је права, желио је да буде адвокат.

Но, док је Павле учио, дотле се Петар спремао да се жени. Он се заљубио у младу, врло лепу, али и гиздаву девојку, кћер неке сироте удовице. Кад рече оцу, да хоће, да се жени и да је изабрао девојку, најпре му не беше право, али, кад му није могао на пут стати, даде му свој благослов, те се Пера ожени са лепом Анђелијом.

Анђелија није пошла за Петра, што га је волела, но што има новаца. Она се није ни зашто бринула, ни за свекра, а за мужа најмање. Радила је, што је хтела, нико јој није смео ништа приметити. Перо, и ако је био флегматичне нарави, ипак је био као воља, ако је ко против ње што казао.

Тако јадни г. Тоша морао је ћутати и трпети, и само се Павлу јадао, кад би овај о феријама кући долазио. Павле би јој бومه прочитао приличну буквицу, ма да се то није допадало Петру, али је имао неко особито уважење према своме млађем брату, па је бومه и оћутао.

Тоша је више пута говорио својој деци, да би желео, да се у Београд одселе, па тако им једнога дана рече, кад беху сви скупа код куће: „Видите, децо моја, ја немам овде више никога свога, сви су ми помрли; а у Београду ви имате ујака Панту, то је брат ваше покојне матере. Он се није никада женио, па ће после његове смрти то лепо имање, које има, Бог зна коме пасти у руке. За вас никад и не пита, јер му нисте пред очима, а да се тамо одселимо, па да вас види, сетио би се и своје сестре, коју је волео, па би се сетио и њене деце,

те би, као што је право, вама оставио цело своје имање, а друго, Павле, као што је паметан и даровит, имао би сасвим други положај тамо међу својом браћом Србима. Па и сам би тамо желео живети. Ви знате, децо, да је вама мати желела, кад је већ видела, да јој нема лека, да тамо умре, где се и родила, и ја сам јој ту жељу испунио. Е, сад, драга децо моја, испуните сад и ви моју.

Пера је врло радо пристао, а Анђелија још радије, то тамо би опет наследили, те би још богатији били.

А што се Павла тиче, и он се врло радовао да оду у Београд, али не ради наследства, него ради саме Србије. Та он ју је већ као дете тако волео. Још из детињства са чежњом је погледао београдску обалу; а и кости његове миле мајке тамо почивају.

Павле је био младић пун лепих идеја и племенитих осећаја; он би сву своју крв дао за Србију. Па за то се и радовао, кад отац рече, да се селе у Србију. Он је имао још само једну годину да сврши своје науке. Са још већом ревношћу спремао се за последње испите.

Тоша, чим се пресели у Београд са својим старијим сином и снахом, одмах начини и распоред са својим имањем, јер је осећао, да неће још дуго живети; не по старости, но по слабом здрављу свом. Потражи одмах свога шурака, који је био врло велик особењак, али је био и поштен човек. Њега није ништа могло ни особито обрадовати, а ни ожалостити. Ипак му је мило било, што се његов зет доселио са својом децом у Београд. То га је заиста подсетило, да има још родбине, и то од његове сестре, коју је он веома волео. Једва је чекао, да види и Павла.

Једно му је криво било, да Пера, који је већ три године ожењен, нема још деце. Није баш особито волео Анђелију, јер му је сувише гиздава била, ма да се она врло умиљавала ујаку, већ ради наследства. Прође и та година дана и Павле заврши своје науке. Ујак га је одма, чим га је видео, заволео, а и његово знање инпоновало је свакоме.

* * *

Павле, чим је дошао у Београд, одмах је задобио храбар глас, свачије поверење, па и клијенте. Сваки га је волео, био је поштен и праведан. Створио је себи леп положај, а после две године свога рада, оженио се са врло ваљаном девојком, која

није ни налик била тако лепа као Анђелија; али је била добра, мила и скромна.

Сиромах г. Тоша није био тако срећан, да дочека и види Павла, свог љубимца, ожењеног, али је ујак дочекао ту радост, па како је једног дана био добро расположен, рече својим снахама: „Е да видим, која ће бити вредна да роди сина! Анђелија је удата већ шест година, а нема још ни једно дете; но што није било може још бити. Па ево обећавам, да, која од вас двеју прва роди сина, тај ће син бити наследник целог мог имања. Још данас ћу тај завештај учинити“. Анђелија сва порумени, и подмукло се насмеши, а Даница, тако се звала млађа снаха, оборила очи, па и ова порумени, али то руменило беше румен стида.

Панта што науми то и учини. Али је био уверен, да ће Даница бити та, која ће његовог насљедника родити. Но како се зачуди, кад после извесног времена чује, да је и Анђелија у благословеном положају. Сад се скоро покаја, што је такав распоред учинио са својим имањем, али не хте порећи, што је обећао.

Анђелија је триумфовала. Она је знала, да ујак није ни мислио — да ће она имати кад год деце, а сад је изглед, да ће она бити пре матери но Даница, па могуће, да ће баш сина родити.

Анђелији је бабица једнако долазила и свима је говорила, да ће Анђелија два месеца раније родити но Даница.

Даница је била сасвим мирна. Њој је било свеједно: родила сина или кћер, и да л' ће родити пре или после Анђелије. Ни мало није о томе себи разбијала главу, шта више, често је говорила своме мужу: „Знаш ли, Павле, да би ја баш желела, да Анђелија, која ће пре мене родити, роди сина. Та они и онако више требају, него ми; ти заслужијеш лепе паре, а и ја сам нешто донела, па кад се узме све у рачун, ми много боље стојимо, него они; па је и праведно, да они и наследе ујаково имање.“

„И мени је мало стало за ујаково насљедство. Нека нас Бог поживи, и нека ми овако добро увек иде посао ко до сада, па сам сасвим задовољан. Ја сам сретнији, но мој брат Пера, јер ја сам уверен, да ме ти искрено волиш, да си мој добар друг, која ћеш са мном увек зло и добро делити. Пера се баш не може похвалити да га Анђелија воли. Она је онда сретна, кад се добро проведе на забавама, кад са свију страна ласкају њеној лепоти, кад има раскошне хаљине и наките. То је њено

све уживање. Али ако буде и даље тако терала, како Пера ништа не зарађује, брзо ће отићи то имање, што му од оца остаде.“ — Тако су се њих двоје често разговарали, док је Анђелија на против говорила своме мужу кад и кад, то јест кад је добро расположена била:

„Видиш, Перо, ја се молим дан и ноћ Богу, да родим сина, па да ујаково имање нама припада, барем би га знали и уживати.“ —

„Свеједно, ми га ипак уживамо, а да дете умре, зар нисмо ми природни наследници?“ —

„О хо, ти дете већ и сарањујеш, а још се ни родило није!“ „Мени се чини, да се ти више радујеш насљедству него детету.“ —

„Ето ти, с тобом човек не може никада паметно говорити.“

„О до душе с тобом се може, ти само онда паметно говориш, кад ти треба новаца.“

„Ех, да баш и то ми пребацујеш, то једино задовољство, које и уживам код тебе; сад већ не смем ни новаца искати да себи купим, што ми је најпотребитије. Боже мој, ја сам сирота, нисам ти мираза донела, као што је Даница Павлу донела, али онако му и заповеда.“

„Но то баш није истина; што јест јест, она је тако скромна, да не може скромнија бити. Павла води, своју кућу уредније држи, штедљива је; дакле шта се друго може још тражити од ње?“ —

„Право кажеш, од такве гуске и нема се се ништа више тражити.“ — Насмеши се подругливо Анђелија, која никако није могла трпети своју јетрву, и сваком приликом пакостила је Даници.

Тако се разговара тај заљубљени пар људи, док се најпоследне посвађаше. Истина, Пера све у најфлегматичнијем тону, док је Анђелија кипила од љутине, а кад се посвађају, онда Анђелија по неколико недеља неће да говори с њиме; а он, сасвим мирно, чека онај срећан час, кад ће Анђелија требати новаца, па се да боме том приликом тај сретни пар и измири.

Једнога дана беше читава хука бука у Периној кући, нестало из касе 500 дуката, падне одма кривица на куварицу, која је тек у кући дошла; одмах је дадоше затворити, но како код ње ништа не нађоше, лако је и пустише, а од покрадених новаца ни трага им не беше.

„Ја сам већ више пута опазио, да је у мојој каси нешто преметано, али нисам ни помислио, да су новци покрадени,“ рече Пера сасвим флерматично.

„Ех, онда не криви никог другог, до себе, — одговори злобно Анђелија, — зашто не прегледаш касу, чудо како нису до сада и тебе са касом зајадно украли!“

На неколико дана после те хуке-буке нешто се необично догађало у кући. Бабица је сваки час долазила, гђа Анђелија пренемагала се цели дан, и никога није примала у своју собу. Поче се већ смркавати. — Пера као и обично оде у своју собу, па се више није ни зашто бринуо, а Анђелија одпусти и послугу.

Собарица Перса, која беше удата за кочијаша у истој кући, оде такође у своју собу, и ту се са својим мужем дуго о нечем важним разговарала, док најпослије и поноћ не изби. Таман хтедоше лећи, кад зашкрипи капицик. Јован, тако се зове Персин муж, изађе лагано да види ко је, месечина беше као дан. По после два минута уђе у собу, прекрсти се од чуда, па прошапута нешто својој жени; ова плесну рукама, а он јој метну прст на уста и рече: „Тешко теби, ако коме о томе што рекнеш; да ниси ни писнула.“ — Перса се само прекрсти, па рече зловољно: „Хајд да се спава, већ его поноћ превали.“ По тек што то рече, зачу се звонце из госпођине собе.

„Шта ће сад, рече Перса мало узплаилено. Муж јој одговори.

„Не питај, већ иди, јамачно јој требаш.“

„Она се брзо обуче, па уз степенице оде горе. По тек што дође до врата од госпођине собе, чује плач малог детета. Перса се насмеши, па помисли у себи: „А, треба јамачно грејати воду, да новорођено окупа.“

Пре но што је хтела ући у собу, бабица изађе и заповеди јој то, што је ова већ напред знала.

* * *

Сјутра у јутру бабица закуца на вратима мужевље собе и унесе у собу новорођенче да обрадује Перу са сином. Пера, још онако бунован, погледа дете, па промрмља: „Да, да, мило ми је, врло мило“ — окрете се на другу страну и на ново захрка.

Одмах јавише и ујаку и Павлу, да је Анђелија добила сина. Ујак се не обрадова Бсг зна како, он се осећа крив у души. Огрешио се према Павлу и према његовој доброј жени; али зар је могао и слутити, да ће Анђелија после шест година своје удаје родити?

А кад после неколико недеља роди и Даница сина, ујак, и ако не беше осетљиве природе, тако буде потресен, да је наумио

да ипак промени завештање у корист и Даничином детету. Али још исте ноћи, као што беше врло пун, удари га капља, и умре и тако имање оста Анђелином сину Љубиши.

Имање ујаково беше веће, но што су се надали на неко двадесет хиљада дуката.

Сад је тек Анђелија била несносна и бесна; сваком приликом омаловажавала је Даницу, па ју је исмејавала, док ова најпосле не окрену главу, па је није више ни гледала

Анђелија ни мало није личила на матер. Дајиља је дете дојила и неговала, а она би дошла само кад и кад да га милује и да се поигра с њиме. На против, Перо га јако заволео; он га је неговао, он га је успављивао. Ма да је Перо био врло тром, ипак му је син био сад сва његова забава. Особито кад је већ почео проговарати, није од милине знао, шта да ради са сином. Али је мали Љубиша и било врло лепо и напредно дете. Што се Перо више забављао са дететом, то се Анђелија тим више провађала по забавама. А свет ју је све мање поштовао, јер се већ доста којешта за њом почело говорити. Само Пери о њој није нико ништа смео рећи. Он је бео уверен, да је она ваљана жена, волела се китити, лепо облачити, али јој бар и приличи, јер је врло лепа жена и то је све.

Али какво чудо. Тек што се Љубиши наврши две године, а Анђелија роди и другог сина Драгишу, и тај сад постаде њен љубимац, сва се њена љубав изли на Драгишу, а Љубишу једва је и гледала. Он оста Перино љубимче, и што га је Пера више волео, тим га је Анђелија више мрзила, пребацивајући му, да он, милујући Љубишу, пренебрегава Драгишу. Па још кад помисли, да је Љубиша наследник целог имања ујаковог, а Драгиша ће наследити оно, што ће му од оца остати, — често би Анђелија љутито повикала: „То је неправда, зашто једном све, а другом ништа, и тај ујак није знао шта ради!“ —

„Е, сад ти ни то није право, — одговори Пера добродушно, смејући се, — ниси ли се молила Богу, да ти дарује сина, да он буде наследник ујаков, па зашто ти је овај млађи милији но старији?“ —

Анђелија поцрвени од љутине, хтеде нешто одговорити, али види и сама, да нема чим да оправда, зашто је једном мати, а другом маћиха.

Тако су расла оба дечака. Љубиша сваким даном све лепши и напреднији, био је паметан дечак, учио се врло добро, а на против Драгиша био је слабуњав, размажен и до крајности ограничен, вишта није хтео да учи, све муком и натегом. Али је Анђелија била слепа за све његове мане, као што је била слепа за све Љубишине врлине. Шта више, она је Љубишу сваким даном све више мрзила, боље рећи, сасвим пренебрегла тако, да је та немарност већ и самог Перу извела из његове флегме и због тога изродише се честе свађе. Анђелија је сваки дан све несноснија бивала, да је већ и самом Пери досадила, али јој није могао ништа. Она је толико овладавала, да је морало бити све онако, као што она хоће. Та њена самовоља често је Перу отерала од куће. И последње време одлазио је врло често Павлу; но како је Павле био увек у послу, то би он седео код Данице, своје снахе, коју је почео све више поштовати.

Често би уздануо и помислио у себи: „Како је мој брат срећан, како његова жена паметно и уредно води своју кућу, пази свога мужа, како је нежна и добра мати, своју децу поједнако воли, не прави између њих никакве разлике, живи једино за своју породицу. Није гиздава као његова жена, али све на њој лепо и са укусом стоји, па му се учини, као да је лепша но Анђелија. Та на Даничином челу огледа се њена добра и племенита душа, која јој и лице обасјава — отуд и њена љепота.

Често би је Пера запитао, кад ју је видео, како час шије деци, час себи, час плете и т. д.

„Зар ти, снахо, све сама радиш?“

„Да боме, драги девере, а ко би то све наплаћао, та кућа треба много, а деца прирашћују.“ —

Да, али Павлу лепо посао иде, па зашто се ти толико мучиш?“

„Али су велики и трошкови, па онда и децу ваља добро образовати, шта би и ја цели дан радила. — То ми је забава.“

„Да, драга снахо, теби је прво кућа и породица. па тек онда остале ствари, е, али тако не мисли свака жена.“ — Тако се Пера често са Даницом разговарао. И сад су му се очи отвориле, сад тек види, каква разлика између ове жене и његове Анђелије.

Пера је био све незадовољнији, не због Анђелијиног тумарања по забавама, та на то се већ и навикао, и зна, да је више не може поправити; али због Љубише, то сирото дете

не зна шта је материнока љубав и милошта, није се много кидала ни за Драгишу, али је он ипак био њен љубимац.

Чим је Љубиша свршио основне школе, одмах га је Пера дао на страну у школе. Љубиша је био веома осетљиве природе, њега је то јако болело, кад је видео, како га мати не воли. Пера је желео да Љубиша буде инженир, па га је послао у најбоље реалке. Драгиша је био мамин љубимац, њега Анђелија није ни пошто пуштала из Београда.

* * *

Тако од деце посташе младићи. Љубиша је израстао врло леп младић: висок, снажан, лепе црне очи и коса — многи су говорили, да на Анђелију личи. Драгиша на против беше омален, слабуњав и блед; само што је очи имао сасвим материне. Није се учио ни мало, али је знао добро расипати новац, и већ као ђак правио је дугове на све стране. Анђелији је све то лепо и красно било; та она га је и кварила; тек што Љубиша наврши двадесету годину, отац му се разболи и умре. За Љубишу је смрт Перина био велики ударац, јер он је волио свог оца. Павле постаде старатељ младићима. Анђелија сад тек показа сву своју пакост. Сваки час је правила неприлике свом деверу. Љубишу је гонила и оклеветавала, док се Павлу једном не досади, те учини томе крај. Чим Љубиша доврши школе, прогласи га за пунолетног, и предаде му његово имање, мислећи, да ће Анђелија бити мало мекша, кад буде од сина Љубише зависила, но како се превари! Анђелија је и даље сваки час тражила зађевице са Љубишом, особито кад је искала новаца више, него што им доходак износи.

Љубиша рече једног дана Анђелији: „Драга мајко, посаветуј Драгишу, он се врло непристојно влада. На све стране чујем тужбе против њега. Карта се и пије, а то су два страшна порока. Тебе ће пре послушати но мене.“ —

Анђелија није му дала добро ни изговорити, скочила је као воља на њега, па пакосно рече:

„Ха, ваљда се бојиш, да ће твоје имање попити и прокартати! Хвала Богу, што није туњавица као ти што си. Ти ћеш тек под старост твоју постати такав, какав је он у својим младим годинама. Нека га, ја баш волим што је такав; нека се проводи сад, па ће после бити најбољи човек!“ — „О, драга мајко, вараш се — пијанство и карте морају се у младим го-

динама лечити, доцкан је, кад тај порок у старијим годинама ухвати корена, онда се више не излечи“.

„Па шта хоћеш да радиш с њиме, ваљда да га као мало дете бијем?“

„О не, драга мајко; тим средствима не лече се пороци; има блажијег начина. Ти видиш како је он слабог здравља, а тај ће га живот још пре сатарити. Ти као мати можеш му казати, да ће пропасти, ако и даље буде тако живео.“

Анђелија сва задрхта, које од љутине, а које од страха за својим љубимцем; јер види и сама, да је Драгиша слаботиња. Она врисну у плач, а Љубиша је нежно загрли и тужно рече: „Немој, драга мајко, плакати, ја нисам хтео да те растужим. Само сам те хтео опоменути, да на њега пазиш, да чува своје здравље, та већ тебе ради, која га тако волиш. Еј, кад би мене тако волела, за једну твоју нежну реч, дао би пола свога живота“.

Анђелија брзо обриса сузе, погледа га нежно, колико је она то могла, па рече сасвим благо:

„Збиља, сине мој, зар ти је толико до моје љубави стало?“ —

„О, мајко, како можеш тако што и питати? Та дао би душу своју, све што имам само да ме тако волиш, као што волиш Драгишу.“

„Еј, мој сине, — рече Анђелија сасвим љубазно — ти би моју љубав врло лако могао задобити, само да учиниш оно, што би ја од тебе желела да — —“

„Па шта је то, драга мајко, што од мене желиш? Нема жртве, коју не би драговољно теби поднео, само да задобијем твоју материнску љубав“.

Анђелија сва порумени од милине, па се чисто збуни. Ни сама није знала, како да почне, најпоследне рече:

„Видим, сине мој, (није тако нежна никад с њиме била) ти си сто пута поштенији, даровитији, него Драгиша, теби са твојим знањем свуда је свет отворен, и ти ћеш као и стриц твој себи лепо имање стећи. Драгиша на против треба имања као и покојни му отац, па да живи од прихода, јер зарадити неће моћи ништа, нема ни твоју памет, па ни воље, а део, који му је од оца остао, тај ће брзо отићи, па да ти искрено кажем, за то се баш и одао таком животу, што види и сам, да му то неће моћи дуго трајати, па шта ће онда да ради?“

„О, драга мајко, та он ће код мене увек уточишта наћи“. —

„Ах, да тако, само уточишта, а не да буде господар свога имања? Видиш, како си себичан, — продужи опором Анђелија —

дакле из милости чије да живи? Та он би се волео убити, него то да доживи, а веруј ми и ја бих се са њиме заједно убила, кад би до тога дошло.“

„Па шта хоћете, драга мајко, да чиним? Хоћеш ли да напишем своје имање на тебе или на њега? — Само он је лако-мислен, па ће и то потрошити, па шта ће онда с њиме бити?!“

„О, неће, неће потрошити, он ће сасвим други човек постати, веруј ми, то ми је бар сто пута рекао: „Да имам имања, видела би, мајко, како би добар био“.

Љубиша сумњиво заврте главом; познавао је добро и матер и брата, да обоје лако потроше и више, но што им доходак износи. Али с друге стране, кад опет помисли, да ће га мати заволети, да ће већ једном престати та мржња, реши се, да учини матери по вољи, па ма како доцније било.

„Добро дакле, драга мајко, рече Љубиша одлучно, обећавам ти, да ћу моје имање пренети на Драгишу, а ја ћу се задовољити са оним, што ми је од оца остало. А међу тим, ја сам инженир, па ћу лако зарадити себи мало имање.

Анђелија загрли Љубишу, па повика усхићено од радости: „Сине мој, та знала сам ја, да је у тебе душа не само племенита, него и узвишена! Ти си ме опростио велике бриге. Хвала ти, дете моје. Од сад си ти мој прави син, а и сто пута бољи си у свачему него Драгиша“.

Љубиша је био сав срећан. Та младина од двадесет и две године, у ком крв ври још бујна, срце добро, душа племенита и узвишена, а тежи за материном љубављу, може ли другчије и учинити, но што је учинио Љубиша? — Заиста не.

Љубиша оде одмах стрицу Павлу, и исприча му све, шта је обећао својој мајци.

Павлу и Даници беше врло криво, што је то учинио. Они су добро познавали покварено срце Анђелијино, а знали су добро и љубимца јој Драгишу. Тај ће се тек сад картати и пијанчити и немилце трошити. За то су обоје Љубишу карали, зашто се није прво с њима посаветовао.

Док наједанпут не проговори девојче од дванајст година, Павлова ћерка Софија, која је слушала разговор:

„Љубиша има право, што је тако учинио, да задобије љубав своје матере, и ја бих то исто учинила, кад ме не би мој отац и мајка волели.“ — Љубиша јој се окрете, погледа њене лепе паметне очи, па је срдачно загрли и пољуби, повикавши:

„Мила моја сестрице, ти ме разумеш, хвала ти! Тешко је то живети без родитељске љубави.“

Павлу и Даници замутише се очи сузама. Они су веома волели Љубишу, и жалили га, што никад није познао праву материнску љубав.

Тако дакле Љубиша пренесе своје имање на Драгишу, и то је учинио радо и весело.

Како је весео ишао матери, да јој каже, да је све у реду, мислећи, како ће га мати загрлити, како срдачно пољубити, па како ће га волети!

Кад уђе у собу, Анђелија је седела и разговарала се са Драгишом, који се беше сањиво и лењо завалио у наслоњачу. Љубиша му предаде хартије потпуно у реду, којима Драгиша сад постаје господар над имањем, загрли га, па рече:

„Драги брате, желим, да ти ово имање донесе срећу, а и не сумњам, да га нећеш знати мудро управљати,“ — за тим се окрете матери, пољуби је у руку и срдачно рече:

Драга мати, јеси ли сад задовољна са мном?“ —

Анђелија га погледа, па се грохотом насмеја и повика:

„Боме, Љубиша, ја сам мислила да си паметнији, али сад видим, да си ти једна велика будала.“ — За тим се обоје, она и слатки син јој, насмејаше и исмијаше једног Љубишу, који оста на сред собе, као да га је гром ударио, па као из неког бунила повика:

„Та зар је могуће, да мати може бити тако без срца!? Је ли могуће, да сте обоје тако ниске душе? Дакле вас заиста нисам познавао! — Ти, јадна мајко, настави Љубиша, сав блед од тешког узбуђења, пази добро, да те тај твој љубимац, ради ког се жртвујеш, не доведе до просјачког штапа. Ја сам те, мајко, поштовао, волео и ако ме ти никада ниси усрећила својом материнском љубављу. Ја сам ипак у теби своју мајку гледао, и ако ти у мени ниси свога сина видела. У твојој старости ја би твоја потпора био. О мајко, мајко, ти ћеш се једнога дана љуто кајати, што си ми данас то учинила. Од данас престајем дете бити, мој понос је у мени овога часа пробудио човека! Ја вам ипак не желим ни једноме зла, — живите срећно, ја ћу вас обоје ослободити од моје вами мрске личности. Узећу мој део, који ми је од оца остао и отићи ћу у свет, а ви живите како вас Бог учи!“ — За тим изиђе пун очајања и горчине из собе, одакле је чуо још смеј и кикот Анђелијин и Драгишин.

Љубиша, пун туге и очајања, оде стричевој кући, у којој су га родитељски примили и тешили, сад виде, да су Павле и Даница имали право. кад су га одвраћали, да не чини то,

што је учинио. Но Љубиши не беше жао за имањем, но за превареним осећајима, заиста није никад ни помислити могао, да мати може тако без срца бити. Али у његовом срцу нема више детиње љубави; љубав се сад на против претворила у највећу мржњу. Па за то и хоће да бега од њих, како не би ни они за њега, а ни син за њих што чуо.

Цела је Павлова породица жалила, што одлази Љубиша, а особито Софија, која му је обвила своје мале руке око врата, плачући молила, да не одлази од њих. И њему је тешко било, али није могао друкчије чинити, а у једно то му је сад и прилике, да оде у свет, те да се још боље усаврши у својој инжињирској струци. Тако се са свима опрости и оде доста тужан.

Ни Павле, ни његова породица, нису више ни гледали Анђелију, ни њеног љубимца. То сродство беше сасвим прекинуто, што је Анђелија још и волела; сад је тек радила, што је хтела. Као стара кокета, сад је још више на тоалету трошила, и кад је своме љубимцу хтела приметити како се карта и троши немилице новац, он јој сасвим безобразно одговори:

„А што да се не картам и не расипам по својој вољи новац, кад сам још млад, па ми се све и мили, кад се ти, већ стара, тако китиш и енеш још да се допаднеш другима?!“ И тако је још и више добила сурових примедба од свога љубимца, али је све то било лепо, јер је од Драгише.

(Свршиће се.)

У твоја лона, о хладни гробе!
 Кѡ милом другу ја летим сада,
 И скрит' се желим од љупке злобе
 У твојем стану, гдје покој влада.
 Брзо, о смрти! нек' коса ма'не
 Над мојом главом још млада што је;
 На овом св'јету да ми одлане —
 Од срца руку пружио ко је?
 До сад ми шта је весеља дало?
 Ко радост д'јели са мном и тугу?
 На св'јету овом, гдје живјех мало,
 Ко мени даде осм'јех, кѡ другу! —
 Баш нико, нико — у пуста мјеста
 Једнога вјерног имадох друга,
 Кѡ пјесме звуци и тај ми неста —
 За њим ме гуши вјечито туга...
 И тај ми неста кѡ бајни гласи,
 Ил' искра, када за тренут мене,
 Кѡ гробни огањ он се угаси,
 Ил' муња када кроз свемир си'не.
 Још једна звјезда са неба плава,
 У ланце да ме савеже нуди...
 У мраку мени свјетило дава,
 И тајном надом напаја груди...
 Ал' мало траја и свега неста!
 И сјајне звјезде изгубих оне,
 Те као сирак без родног мјеста
 Без ње се скитам и свуд ме гоње!
 Са мрачном душом ја лутам тужан,
 И кѡ лед хладан идем међ' људе,
 Те кѡ очајник ил' вјечни сужањ
 Долазим к њима, да дух ми бѹде.
 Са мојом браћом и људ'ма свима
 Дијелит' хтједох и живот сами,
 И као прије жељах међ' њима
 Свог друга наћи, да срце дâ ми.
 Зли људи никад ни да се јаве, —
 С презрењем на ме глѣде они,
 И хладну душу муче и даве,
 Те с тога вене мој живот бѡни. —
 Сад за то к теби, о хладни гробе!
 Са жељом летим, кѡ к другу мило,
 Од људи гоњен и њине злобе,
 Да покој нађем у твојем крилу! —
 О брзо смрти — коса нек' мане
 Над мојом главом још што је млада! —
 Брзо, ох, дођи тамо да сване
 Боља, вјернија за гробом нада!...

ШТА СИ?...

Кад засвити зора рана
И румене зраке проспе,
Да шумама горских страна
Своју чедну младост оспе,
Роси, која траву кваси
Да искрице јасне лије —
— Питах зору: „кажи шта си?“ —
„Ја сам предмет поезије!“

Несташно је вјетрић пирка,
Свјеж кô ваздух дивље горе,
Шуморећи лишће дирка,
Пред осмејком рујне зоре...
С њим тихани фруле гласи,
Што их њежно срце вије...
— Питах вјетрић: „кажи шта си?“ —
„Ја сам предмет поезије!“

Поточић је роморио
И планински пјесак спира',
Спуштао се јасан, тио,
Кроз долину благог мира;
Брујали му ситни гласи,
Вал када му стјену бије.
— Питах поток: „кажи шта си?“ —
„Ја сам предмет поезије!“

Никшић.

Кад долина мирисава
Са цвркутом малих птица
Диже хвалу неба плава —
Уз измирну љубичица,
Да је свјежа поноћ кваси
И на цв'јеће росу лије —
Долинице: „кажи шта си?“ —
„Ја сам предмет поезије!“

Кад се спусти вече блага
И уморно сунце сједе,
Застиће се као драга,
Коју жудне очи гледе...
Чије лице румен краси,
И вечерња звјезда грије.
— Питах вече: „кажи шта си?“ —
„Ја сам предмет поезије!“

Кад се спусти ноћна тама
И тихани жамор мину,
Ситни урес вјечна плама
По лазурном своду сину...
Кад богиња санка блуди
По тишини глухог доба, —
— Запитах је: „Шта су људи?“ —
„Ви сте предмет хладна гроба!...“

Новица. Ј. Николић.

А И Д А
ЕТИЈОПСКА РОБИЊА.

Египацка легенда
од Велиће-а Веносте
по једнакештом издању
ПРЕВЕО: „Сутварскій.“

(Н а с т а в а к.)

Етијопкиња остаде клечећи, као у часу молитвеном. Грци би преставили у том положају кип вјере у богове. Остаде Аида много непомична: на оном мјесту само се уздаси чујаху, уздаси остављене, из очију које тецијаху сузе као кипа. Мисао, да би је могла мати проклињати, више од свега онога, што јој отац изговори, страшно је мучаше. Она мало по мало ступаше у опћење са духом родитељице и говораше му из срца; и осјети, да јој се умири њезина душа.

Потребно је знати, да Етијопљани исто као и Египћани вјеровашу у геније, које осјећаху и о којима увијек размишљаху. Они ласно вјеровашу, да супрузи, пријатељи, вјереница, која мила бијаше, и које се остатци брижно храњаху, послите смрти ипак не прелазашу у заборав, ипак живљаху. Они мишљаху, да животворна душа њихових тјелеса и на даље живи у истим предјелима, служе се и истим обичајима, говоре у сву са нашљедницима; и слободна за њеко вријеме од омота и од форме, којом ју природа бијаше заоћела, пресједава у свим љуцким радовима, настоји око наума смртника, и улијева им већу или мању свијесност. — Египћанин, жалостан и задубен у мисли што изгуби пријатеља, или оца, послите утиска прве жалости, говораше у себи, као да себе утјеши: „Мој пријатељ, или отац мој, упире непрестано погледе на мене; он ће бити увијек мој чувар и вјерни вођ.“ Љубавник и љубавница говорашу тако исто, бацајући се у слатке илузије. Кад у зору Венера заруди: „Ево, говорашу они, оне, коју ја љубим: она предњачи Сунцу; скорице ће је слиједити; упире у мене њезин

мили поглед: долази да ми назове: добар дан, а благе и ведре ноћи.“ —

Аида се подиже и упути се доксату, са којег више пута бијаше Радамеса угледала, и запитала премилу звијезду за своју судбину. — Сједне — Наслоњена на докситовој бочини, угодно мишљу тумараше по љепотама неба и земље; бијаше сва на небу с мајком, дочим на земљи коваху се толико неправда против ње и издајства. Уживаше часак један у срећи, заборавивши, што је бијаше снашло и што је још могаше снаћи: дух мајчин хтједе, да јој се кћерка још наужива мира, знајући, да за њу још бијеше довршене не бијаху.

Кад од једном тргне је лагани корак: она убриса брво сузе, и, окренувши се, опази пред собом човјека; бијаше то Радамес.

— Ви овдје? повиче Аида, дигнувши се блиједа као мртац, и тресући се попут листа.

Ах, да, напокон, дано ми је да те угледам изближе, да ти из нова говорим, моја љубазнице! одговори Радамес; да ти речем, да ми је слатко обећање, које ти обрекох дана, кад се од тебе одијелих: старци бијаху испштењени, а шњима и твој отац!

— Али чему се од мене још надате? оставите ме саму; ајдете гдје вас дужност зове... Заборавите ме! Благодарим вам пак за све оно што учинисте за ме...

— Љубав је што ме овдје доведе, Аидо! Ја осјећам потребу да те гледам и да ти говорим!

— Други обреди очекују вјереника Амверидина, повиче Етијопкиња промуклим гласом.

— Што изговарају твоја уста? Тебе саму морам ја љубити!... богови нек ме чују, и они нек ти буду свједоком, да никава друга женска глава неће бити женом.

— Радамеше, немојте се окаљати лажју; кад вас жарко не бих љубила, заклињем се, да вас ни љубила не би..

— Зар можда, Аидо, сумњаш у истинитост моје љубави?.. Овај заклад, којег увијек на срцу држах, говори ти у моје име!...

И на те ријечи Радамес показа дјевојци бијелу мараму, од ње даровану му оног дана, кад крену у бој.

— А како се уздаш ослободити од ласкања Фараоновице, воље краљеве, гласа народног, власти свештеничке, — могућних служитеља Божјих?...

— Чуј ме, Аидо, одговори Радамес: Ничега се не страшим, мене храбрим прави љубав твоја; а уз то и поуздања у срцу имам. — Знади, да су се Етијопљани бијесно одлучили на други рат... Они се опет прикупише и уредише, пошто се војска наша поврати, те навалише изнова на нашу земљу. Ја ћу бити опет војвода наших чета, које ће се с њима борити. Послеје поновне побједи ја ћу клекнути пред Фараоном, и друго за моје јунаштво нећу тражити, него тебе. Ми ћемо тад живјети, ако хоћеш, па и далеко од буке великоградске. Наш ће живот бити, и у самоћи, радост блажених; и, љубећи једно друго, наши ће дани протећи, као у предјелима божанским.

— Ал, Радамеше, Амнеридина бјесноћа биће страшна. Освета оне жене као гром немилостиво ће се на мене оборити, на оца мога, на браћу моју!...

— Ја ћу их све одбавити од Амнериде.

— Узалуд бисте, Радамеше, покушали. Фараоновица, љубоморна, моћна је; уза се има свештенике, а Рамфис неће допустити никад да се Египћанин здружи са једном ропкињом Етијопкињом. Ако ме срдечно љубите, бјегство би за нас био једини спас.

— А којим путем, Аидо?

— Побјећи из ове земље.

— Побјећи!

— Да, отићи далеко од окрутне јарости из ове пустаре. Нашој ће се љубави открити нова домовина. У Етијопији, у вјечитим оним шумама, живјећемо у екстатичном стању, какво смртно срце још кушало није. —

Аида, изговарајући ове ријечи, бијаше се у лицу зацрвенила. Она бијаше дјевојка, која при љубави заборави на поднешене муке, надајући се, да ће јој будући земаљски живот бити препун красних и мирисних ружа, заједно са драгим својим љубазником.

Ах, на што ме наговараш! Да побјегнем у туђу земљу? Ја, да оставим моју домовину! Родно мјесто! Жртвенике мојих Нума! Ах, та никако се не бих могао одалечити из ове земље!

— А зар ти домовином може бити земља, у којој влада страх? А који би милији и угоднији био човјеку кров, него онај, под којим би се нашао заједно са дјевојком милом и драгом под заштиту љубави, Нумима освећене?

— Аидо, што изговараш?

— Да, у Етијопији, Радамеше, наша ће љубав цвјетати, биће под егидом богова, у једном истом ћемо се храму молити, а наш ће глас здружен на небу предстати. — Бјезимо!

— Аидо, нѐ, не изговарај ми тако што! повиче Радамес молећим гласом. Мислиш ли ти, да сваки наш корак није ухођен? да за кратко вријеме не бисмо били достигнути, па представи, Аидо, и срамоту тад?

— Срамота је за оне, који нечовјечно вријеђају наше срце; непријатељи нас неће достигнути; љубав ће нам крила дати, а Нуми ће нас штитити.

— Жао ми је, Аидо, оставити Египат! Останимо, а ја ћу умјети савладати све, само да те угледам мојом!

— Ах, не љубите ме, ја видим!... Кад би у вашем срцу постојала збиља она чиста и права искра оног чувства, које ми живот руши, не бисте ми занијekali, да ме слиједите!... Оставите ме дакле!... Ајдете код Амнериде!... Кћер Фараонова тамо је на трону својих отаца, која препуче чекајући вас; убриши-јој сузе... усрећите је! — Ти велиш, да те не љубим? То је псовка!... Никад ниједан смртник, па ни Нум није горио, нити ће горјети већом љубављу за дјевојком, јачом од моје!... Ти, Аидо, душа си мога живота... осјећам, да без тебе не бих могао живјети.

— Ајде, ајде, Радамеше; Фараоновица те зове, да те поведе у храм. За што јој чините да вас чека?

— Ја нећу никад њезин бити!

— Па за што нѐ?

— Кад је то тако, смрт лебди над мојом главом и над оном мога оца!

— Смрт, зар теби, божанска дјевојко! повиче Радамес, убечивши се у Етијопкињу. Ах, бјезимо, Аидо! да, добро говориш; бјезимо из ове земље, у којој само несрећа влада. Онамо у неизмјерној пустари, небо ће нам се отворити, пуно мира и љубави. У њему звијезде ће свјетлукати над нама јасном свјетлошћу и само ће нам добро правити.

-- Да: Нуми нас чекају у сретну земљу мојих отаца. Тамо је земљиште посуто њежним цвијећем и ароматима, а зрак мирисом испуњен. Као што рече, Радамеше, тамо ће над нама свјетлукати добротворне звјездице, а таламом ће нам бити: свјеже долине и зелени гајеви.

— Нек нам љубав буде чуварицом, Аидо! Бјезимо заједно. Нек нас људи осуђују, како хоће, ми ћемо им се за презирање осветити нашом срећом!

— Приправна сам да те слиједим, Радамеше; ал ми се на један услов мораш заклети.

— Какав био твој захтјев, за мене ће бити закон.

— Дакле, добро, у случају да бисмо у бијегу достигнути били, прије него ли бих пала у руке гонитеља, забоди ми ово гвозђе у срце.

— Гвозђе? Ах, то нећу моћи никад!

— Не бој се, тим ћеш ме лишити сваке патње. Гледај, Радамеше; овај нож држала сам скривена у мене, и на те ријечи Аида извуче један свијетли нож, показујући га Египћанину; — кријах га за мене!... Ја се одлучила бијах, да се убијем оног дана, кад би се ти са Амнеридом здружио. Такву свадбу не бих могла поднијети!... Ево ти ножа; твој је; и смрт ће ми бити слатка.

— Племенита дјевојко!... Ја се дубоко пред тобом клањам, повиче Радамес; скоро ме је стид себе самога, толико ми се узвишеном чиниш... Љубим овај нож, којег примих у дар од љубави твоје; кунем се, да ћу употребити у твоју одбрану до задње капи крви, а кад све узалудно буде... тад ти нећеш жива пасти у руке наших непријатеља. —

И Радамес, пољубивши нож, постави десну руку на срце, као да хоћаше дати већу важност у том часу својој заклетви.

— Сад сам твоја, бжежимо! повиче Аида. —

И изрекав то, двоје заљубљених ухватише се за руке и кренуше да изиду. Дјевојка се изненада устави: — А отац мој? рече. Бих ли могла овдје њега самог оставити, њега старца у руке Фараонове? Убио би ми га!

— Нека и он иде, дјевојко! Он кад би био мога мнијења, кунем се... знаћу наћи какав излаз из овог пустог двора, кроз који ћемо моћи неопажени побјећи... Потребито ће бити да чекамо глухо доба ноћи... Гдје је твој отац, Аидо?

— Онамо!

И дјевојка показиваше врата, кроз која бијаше ушао Амон-Асар.

Говорила сам оцу, настави она, да си ти добар и да га ти љубиш.

— Потражимо га, Аидо. Нека твој отац дође с нама!

У том тренутку отворе се врата и на прагу се собе указа Амон-Асар. Он се приближи тепким корацима двјема заљубљеним, и:

— Радамесе, проговори: ето те пред оцем Аидиним и краљем егијопским Амон-Асаром!

— Ти, краљ етијопски, повиче Радамес ганутљивим гласом. Али то није могуће, то је сан, то је клапња!...

— Да, ја сам краљ, пресијече га Етијопљанин: да избјегнем срџби Фараоновој, моји драги поданици просуше глас о мојој смрти. Ти ми изгледаш поштен; ти љубиш Аиду, и она ће те успети на трон, на којем ћеш бити задовољнији, него ли у овој земљи, у којој, да не би сте жртвом постали, морате бити тираном.. Све сам чуо из себе, у којој се налазах: ваша безобзирност могла вас је живота коштати, да је ко други ваш разговор чуо. Ја ћу с вама ићи.... Ја се повјеравам са свим у тебе!

— Ја сам се осрамотио! Браћа ће ме моја назвати издаицом домовине! — повиче Египћанин њежно.

— Умири се, Радамесе, и почуј ме, рече Аида. Љубав ће ти моја учињети да заборавиш на сваку тугу. У мојој земљи наћи ћеш другу домовину мјесто оне, коју не издајеш, већ остављаш, јер је недостојна да те има. Буди срчан, Радамеше! Нијесам ли ја већ твоја заручница пред Нумима, пред оцем мојим, који те благосивља?... Бжежимо!..

— Да, младићу, прослиједи Амон-Асар; Усуд је пресудио, да ти будеш учесник судбине моје кћерке.... Преко Нила чекају нас вјерни војници... За љубав твоју добићеш награду, коју заслужујеш...

— Зар мој Усуд!.. Нек се свршује пресуда његова!... Кад дође њека ура ноћи, ја ћу се повратити, проговори Радамес, као човјек, који је одједном јако одлучио у страшној својој борби. До сјутра из Напацких ждријела макнуће се Египћани; кроз њих тамо наћи ћемо изласка, а да не будемо опажени... —

У том часу отворише се једна врата, кроз која у собу уђоше Рамфис и Амнерида, праћени војницима; лака дрхтавица прожме Аиду, која се бојажљиво приближи љубазнику и оцу, шапутајући: „Сад смо изгубљени!“

„Покажимо се неустрашивим пред нашим непријатељима, прошапута јој отац, нек нам на лицу не спазе траг икаквог страха!“

Поглавица свештенички, обративши се Радамесу, повиче:

— Ти ћеш умријети као издајица, а у гробу ће те ти твоји пријатељи пратити!

— Ја издајица, повиче Радамес! ах, не, свештениче. Мишица се моја не оружаје против домовине; ја је избјегајем да је не упропастим и не убијам моју браћу, већ да јој у даљини

нађем мира и покоја, које ми је овдје отказато. Далеко од ње знаћу је поштовати!

— Рамфише, повиче Амнерида, нека Радамес буде притворен. Врховни Суд судиће над њим!... Како са тебе, краљу етијопски, тако и с твоје кћерке, настави краљица, гледајући Аиду, као да је хоћаше очима прождријети, — ватрени свој поглед попраћаше посмјехом — колико такођер и са вас, кажем, милостива је рука дигнута са ваше главе; дакле само вас смрт очекује:

Амон-Асар тргне нож испод одјеће, и:

— Прије него ли моја кћерка, страшно повиче, крв моја, постане жртвом твоје обијести, ти од мојих рука пасти ћеш усмрћена. —

И довршивши пријетњу, насрну на Амнериду. Аида, прије него ли Рамфис у помоћ доскочи, хитро претече оца, и дохвативши оружану очеву мишицу, повиче:

— Устави се, оче: грјехота је жену неоружану убити, и ако нас мрзи. Нема злочина на овоме свијету без грижње савјести... Умиримо се, јер тако желе наши Нуми!

И бацивши на Амнериду презирући поглед, стаде непомична пред оцем.

Њеколико војника у толико опколише и обезоружаше Радамеса, који настојаше Аиду бранити; остали пак свезаше Амон-Асара и његову кћерку.

Амнерида дошавши к себи од страха, кад угледа своје пратиоце, нареди Рамфису, да их све позатвара одјелито, да се праведна пресуда над њима убрза, а што страшнија и изабранија казна буде!

— Ах, Амнеридо, нећеш ме видијети да поблиједим, повиче Радамес! Ма како жалосне и тешке биле моје муке, јуначки ћу смрт сачекати! Твоја ће се освета остварити и на тебе исту, јер ћеш виђети како твоје жртве знаду мушки умријети!... Залуд ће те овај свештеник тјешити — и показиваше прстом Рамфиса — и његови. Нуми ти мир у срцу неће даровати; а оног сата, кад мучени смртник нађе у сладости сна ублажај од болова, заборав живота, — мисао о крви, коју ћеш пролити биће ти анатемом и страхом...

— Не више, не више! викаше Рамфис. Нек се одма овај страшни псовач одведе у што тамнију тамницу!... Војници, одма!

Амнерида се бијаше наслонила о једној клупи, покривши образ рукама. Ријечи младог египћанина бијаху је одвећ дирнуле.

— Збогом, Аидо! збогом, заручнице срца мога! повиче Радамес Етијопкињи, док га исти војници, које је њекад на војну предводио, не одвукоше у тамницу. У области блажених, настави он, чекаћу те. Озира да већ је измјерила наше душе на праведну мјеру, и заржала их онамо да живе у рајском весељу!.. Збогом и ти, о несретни краљу Амон-Асаре; брани, колико ти силе допуште, моју Аиду, јер то мени бјеше немогуће...

Остали узвици губљаху се у даљини.

Одма Амон-Асара и Аиду одведоше у тамницу.

(Наставиће се.)

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

НАРОДНЕ УМОТВОРИНЕ

СРПСКЕ НАРОДНЕ ЈУНАЧКЕ ПЈЕСМЕ.

Војевање Везира Ћуприлића на Бачку.

Султан Мурат диван покупио,
Сву господу турску сакупио,
У Стамболу граду бијеломе,
У царскоме двору великоме.
Међу њима сио у столици,
Па се царе љуто замислио;
Мисли мисли, гледа по дивану,
Ал' не оће ништа да говори.
Тако сјеђе три бијела дана,
Не хће царе ништа бесједити,
Ни ко други смије говорити...
Кад је треће јутро освануло,
Туре једно на ноге скочило,
И цару се смијерно поклонило
И овакву ријеч говорило:
„Аман, царе, од истога сунца,
Ево има три бијела дана,
Од кад с' ови диван покупио,
Пак не оћеш ништа да диваниш;
Што си, царе, диван сакупио?!“
Тада рече турски цар Мурате:
„Чујте, Турци, моји витезови,
Ка смо скоро из Азије дошли,
Доста земље себе покорили,
Још три влашка цара уморили:
Костадина на сред Цариграда,
А Лазара у поље Косово,
А Шишмана у земљу Бугарску.
Ма кад цара Лаза уморисмо,
Тад највећма царство раширисмо,
И све српске земље покорисмо,
И сва њина добра одузесмо;
Још главаре њине посјекосмо,
Који не би Србе подизали,
И Турцима штету начињали,
Осим једног врага и белаја
У широкој Бачкој на крајини —
Одврже се Дојчић капетане,

И сагради Банак на сред Бачке,
 Око њега широке бедеме,
 На бедеме ставио топове,
 На топове војску и топџије,
 На капије војску поставио,
 Банак тврди и дневи и ноћи,
 У њег' скупља Србе соколове,
 По крајина дочекује Турке
 И добре им осијеца главе. —
 Би нам мога' Дојчић досадити,
 Него треба њему на пут стати;
 Но је л' була Турчина бацила,
 На диван га мене оправила,
 Да му дадем војске сто хиљада,
 И стотину од боја попова,
 И војничку хазну и заиру
 И цијелу војничку иштиру,
 Да отиде Бачкој на крајину,
 Да поруши Банак на Крајини,
 Да изгуби Дојчић капетана —
 Честита бих њега учинио,
 До мене би сио на дивану? —
 Тад сви Турци муком умукосе,
 Није лако с војском управљати,
 А још теже крајине палити,
 И велике градове орити.
 Но искочи једно Туре зорно
 А то бјеше Везир Ђуприлићу
 Па је цару тако бесједио:

„Вољан буди, царе, на бесједи —
 Ја ћу поћи и повести војску
 И развалит Банак на крајину
 И изгубит Дојчић капетана,
 Но ми дадни војску и заиру,
 И цијелу војничку иштиру,
 Па ћеш чути што ћу учинити.“
 Тад се Турци ц'јели разиђосе,
 Телали се на ноге дигосе.
 Телал виче, сакупља се војска,
 Док се скупил војске сто хиљада.
 Тад се диже Везир Ђуприлићу,
 И окрену војске сто хиљада,
 И стотину од боја топова.
 Везир трену, а војска окрену —
 Ето војска преко Румелије,
 Докле дође на тихо Дунаво;
 И Дунаво воду суминуше,
 Кроз широка поља заљегоше,
 Испод Банка града бијелога,
 Угледа их Дојчић капетане,

Па повика Србе соколове —
 Одмах Срби шанце похваташе,
 И капије градске утврдише.
 У то Турци под Банак дођоше,
 И у поље табор учињеше.
 Везир свилен шатор поперио,
 Око града војску разредио,
 Па оплете врбове кошеве,
 У кошеве земљу утурио,
 А топове на њих поперио,
 Па закопа шанац у долину,
 У шанце је војску поставио,
 Па је сιο те отпочинуо,
 Па је ситну књигу начинио,
 А посла је Банку великоме,
 А на руке Дојчић капетану :
 „Море чујеш, Дојчић капетане,
 Ја сам доша' и довео војску
 Да ми предаш од града кључеве,
 Да не кварим царева градове.“
 Кад је Дојчић књигу разумио,
 Он је одма другу начинио
 И у њу је везиру зборио :
 „Не будали, Ђуприлић везире, —
 Ја ти не дам од града кључеве
 Да си доша и с триста хиљада —
 Грдан би се с њега повратио.“
 Кад је везир књигу разумио,
 Својој војсци заповијед даде :
 Теке сјутра бијел дан осване,
 Да се удри на бијела града ;
 Па у зору пређе бјела дана
 Звекнуше му стотина топова,
 На хиљаде пушке запуцаше,
 Ал с бедема пукоше топови,
 На стотине пушке запуцаше,
 Ала банда затури се кавга,
 Ту се црна прољеваше крвца,
 Сваког дана а све без престанка,
 Док с' наврши годинница дана.
 Дојчић брани Банак на крајини,
 И сијече Турке око града ;
 Дневи сједи у пјану механу,
 Те испија црвенику вино ;
 Нотњо иде те сијече Турке,
 Како мркне и тамна ноћ дође,
 На капију ишћера дорина
 Ућера га у утрску ордију,
 Па сијече око града Турке,
 Испред зоре бјежи на капију.

Једно јутро Дојчић застануо
 Код шатора Ђуприлић везира —
 Виђоше га са шанчева Турци,
 Он побјеже на грацку капију,
 На њег' пуче стотину топова,
 На хиљаде пушке запуцаше,
 Не би ли га ђуле преграбило,
 Ал Дојчићу Бог и срећа даде,
 Те му зрно не довати тјела,
 Но утече на грацку капију.
 Кад то виђе Ђуприлић везире
 Он повика слуге и дворане:
 „Чујте мене, моје вјерне слуге,
 Доведте ми Ибра барјактара!“
 Ал му слиге Ибра доведоше,
 Њему рече Ђуприлић везире:
 „Чујеш мене, Ибро барјактаре,
 Тебе царе за мејдана рани, —
 Можеш ли се поуздати у се,
 Да Дојчића зовеш на мејдану?“
 Но му рече Ибро барјактаре:
 „Ја га смијем позват на мејдану“.
 Па је ситну књигу начинио,
 А посла је Банку великоме,
 А на руке Дојчић капетану:
 „Море чујеш, Дојчић капетане!
 Како сјутра бијел дан осване,
 Да ми дођеш у поље зелено,
 Да јуначки мједан под'јелимо“.
 А кад Дојчић књигу разумио,
 Зором рано Дојчић поранио
 И изиде на грацку капију —
 Зајми коња низ поље зелено,
 Сусрете га Ибро барјактаре —
 Ђе се среше два добра јунака,
 Ђе се среше ту се удареше,
 На остра се гвожђа дочекаше:
 Ах, кудијен Турчин удараше,
 Онудије долама пуцаше,
 А испод ње огањ сијеваше;
 Ах, кудије Дојчић удараше --
 Онудије алаца пуцаше,
 А испод ње крв црна шибаше,
 И по комад мяса одпадаше,
 Док Турчину ране одољеше,
 Па побјеже низ поље зелено —
 Поћера га Дојчић на дорину
 На дофат му посијече главу,
 Па побјеже на грацку капију.
 Турских пуче стотину топова,

На хиљаде пушке запуцаше,
 Не били га ђуле преграбило,
 Али њему Бог и срећа даде,
 Те убјежа здраво на капију.
 Кад то виђе Гуприлић везире,
 Голему се чуду зачудио
 Па је ситну књигу начинио,
 А посла је цару у Стамболу,
 И у књигу тако бесједио:
 „Аман, царе, од истока сунце,
 Ево има већ година дана,
 Од како сам ш њима заратио,
 Банак бијем и дневи и ноћи, —
 Нит одбисмо клака од камена,
 А камо ли освојисмо града,
 Јер је мучан Дојчић капетане:
 Дневљу сједи у пјану механу,
 А поноћи излази у Турке,
 Те сијече око града Турке —
 Од стотину хиљада Турака
 Скоро му је пола нестануло —
 Но ми доброг пошљи мејданџију,
 Да Дојчића зове на мејдану,
 Не били га како изгубио;
 Пређе но би њега изгубили,
 Не би нигда Банак освојили“.
 А кад књига у Стамболу дође,
 Књигу гледа царе од Стамбола,
 Књигу гледа грозне сузе лије,
 Па сићушно перо дофатио,
 Те је ситни ферман начинио,
 Ферман посла у Азију Малу,
 У Багдату граду бијеломе,
 А на руке багдатском аџији:
 „О чујеш ме, багдатски аџија,
 Ја сам чуо и кажу ми Турци,
 Да ти имаш мила сина твога,
 Твога сина Омер барјактара,
 Што умије мејдан дијелити,
 И испа је добар на мегдане,
 Да бољега на свијету нема —
 Но ми пошљи твог Омера сина,
 Да га пошљем Банку великоме,
 Да изгуби Дојчић капетана;
 Ако њему Бог и срећа даде,
 Да изгуби Дојчић капетана,
 До мене ће сјести на дивану?!“
 Кад Аџија ферман проучио,
 Он дозива свог Омера сина:
 „О Омере, мој милосни сине,

Оди виђи ферман што ми пише.“
 А кад Омер ферман прихватио,
 Грохотом се бјеше насмијао,
 Па се смреми на бијелу нулу,
 Сјаше Омер ка на гори сунце,
 На готову усједе кобилу,
 Пак ју зајми пут Стамбола града,
 А кад дође у Стамболу граду —
 Колико је силан и бијесан,
 Не шће свратит' цару на дивану,
 Већ отиде Бачкој земљи равној.
 А кад дође у цареву војску,
 Под шатором Ђуприлић Везира,
 Он почину за неђељу дана,
 Па је ситну књигу начинио,
 А посла је Банку на капију,
 А на руке Дојчић капетану:
 „Море чујеш, Дојчић капетане,
 Како сјутра бијел дан осване,
 Изиди ми у поље зелено,
 Да на сабље живот дијелимо.“
 Кад Дојчићу ситна књига дође,
 Он је одма другу начинио,
 А посла је Омер барјактару:
 „О Омере, чујеш барјактаре —
 Теке мрдне и ноћ тавна дође,
 Сусрети ме у поље зелено,
 Да на сабље живот дијелимо.“

(Свршиће се.)

ЖЕНСКЕ МУХАМЕДАНСКК ПЈЕСМЕ.

1.

Мајка кара Алију,
 И невјесту Хајрију.
 „Удри сине Хајрију,
 Неће Хајра да ради,
 Већ се са мном инади,
 Да јој се је гиздати,
 И у коло фатати.“
 Потјера је Алија, —
 Утече му Хајрија,
 Затвори се у чардак.
 Говорио Алија:
 „Отвори ми, Хајрија.“
 „Нећу, богме, Алија,
 Ти ћеш мене посјећи.“

„Нећу, богме, Хајрија,
 Хоћу лећи заспати.“
 Превари се Хајрија,
 И отвори Алији.
 Трже сабљу Алија,
 Да удари Хајрију.
 Говорила Хајрија:
 „Не удри ме по пасу,
 Већ удри ме по врату. —
 Чедо ми је под пасом.“
 Трже сабљу Алија,
 Да удари Хајрију.
 Говорила Хајрија:
 „Стани, стани, Алија,

Доведи ми дјечицу,
Да их мајка свјетује.“

Доведи јој дјечицу,
Па их мајка свјетује:

„О, ви дјецо сироте,
Ви немате матере,
Ви идите у мејтеф;
А кад дође бајрам,
Немојте се гиздати,
Ни у коло хватати.“

Трже сабљу Алија,
Па удари Хајрију.
Не удри је по врату,
Већ је удри по пјасу.

Живо чедс испаде.

Узима га Алија,

Па га носи матери:

„На ти, мати, јабуку,

Па се играј, забављај,
Без свог сина Алије,
И невјесте Хајрије.“

Па он оде низ поље,
Сретоше га кајинови: *)

„Како, како, Алија,
Како нам је Хајрија?“
„Добро вам је Хајрија,
Остала је код куће,
Плећим' земљу мјерећи,
Очим' звијезде бројећи.“

Сјетише се кајинови,
И убише Алију,
Па одоше кајинови,
Покупише дјечицу,
Убише му мајчицу,
Запалише дворове.

2.

У Будима деветера врата,
И десета од сувога злата.
У Будиму нико не бијаше,
Него мујо и Мујина мајка.
Мајка Мују у бешици љубља,
Уз бешику танко попијева:
„Расти, расти, нејачак Мујага,
Па прихвати царство дједовину
И везирство своју бабовину.“

Она мисли да нико не чује,
Ал' то чула два лака улака,
Они иђу тер паши казују.
Посла паша два лака улака:
„Донес' те ми малога Мујагу.“

Отиђоше два лака улака,
Донесоше нејака Мујагу.
Говорио паша улацима:

„Носите га у нову тавницу,
Ђе но лежи вода до кољена,
По којој се цилитају гује“.
Послушаше два лака улака.
Бацише га у нову тавницу

Ђе но лежи вода до кољена,
По којој се цилитају гује.
Тако прође девет годин' дана.
Кад настала година десета,
Онда вели паша улацима:
„Хајд донесте кости Мујагине.“
Послушаше два лака улака,
Они иђу у нову тавницу
Од тавнице отворише врата.
У тавници шедрван водица,
Око воде румена ружица.
Туде Мујо авдест узимаше,
Хурија му махраму држаше,
А друга му срцаду стераше.
Они иђу те паши казују.
Томе с' паша добро зачудио,
Па он иде собом на тавницу.
Кад је дош'о пред нову тавницу,
У паши је живо срце пукло.
Оста Мујо на пашину мјесту,
И прихвати царство ђедовину,
И везирство своју бабовину.

Приближежио: Саво Миладиновић.

*) Кајинови: шурјаци

НАРОДНЕ ПРИЧЕ.

Зет у тазбини.

Једном пође неки зет у тазбину, а пред поласком га савјетоваше домаћи, да буде што учтивiji у говору у шали, и да по мало једе и да се што више држи господштине.

Он пође у тазбину, и тамо га сасвим добро дочекаше, а он је, што 'но се каже „забанио ка' зет у тазбини.“ Држао се учтивости; бирао је ријечи, које ће говорити. Ташта је чешће пути до њега се наминула и питала га за шфер како јој је, али је и у кућу излазила, да што вечери уреди, премда се вели: Немој ташту никада учити, што ће Зету за вечеру дати. — Вечера се била донијела, која се за зета уредила, али зет сјети се савјета домаћег да помало једе и само заложји два-три пут, па се прекрети и рече „Бог да поможе!“ Али јадна ташта салијетала га, да што више једе, но све узалуд! Зет рече, да више не може никако, а ни дома да не једе више, но по толико. Ташта (пуница) је била јако увријеђена, пошто је онакву вечеру припремила, а зет јој није стио јести, а и зету су се парале цигерице, гледајући ону сумастицу, а од ње не једући.

Ај било како било за јело; но треба да се спава. Снахе, не чекајући свекрву да простире, хоће саме да послуже зета, те донесу сламе омлаћене ражане, па простријеше, а поврх ње једну од јарине сваљану пуштину, па онда донесу једну велику губу, која се прави од вуне, али је дебела и топла, да на површици под њом човек не осјети зиме. Но да би зет показао какву је господштину дома научио, он рече ташти и шуричнама: „Ја се нећу ничим покријевати, осим шалом“ (т.ј. пошом, коју је око главе носио). — Они су га што више молили да се покрије, јер вима не познаје никакав шал. Ал све у залуду. — Он је све те понуде одбио. Тако и полијегаше сви укућани, а зет под шалом. Кад је било о поноћи, али зет огладни, па како види зар ће стоји купус у прикрајак — диже се, па својски нападе на купус. Али га ту срећа не послужи, јер га опазе жене, ће крца купус, па не знајући да је зет, но мислећи да се пуштило теле, скоче и лате некакве посумњаче па по зету, ка по телету: опуц, опуц!... а стане их вика „љук! љук! ђаво те позоба! А јадни зето да их боље увјери, да је тобож теле, поче да бјежи и стаде као теле да њуче њуц, њуц...

Пошто утече на постељу, онако измлаћен леже и кад би испред зоре озебе, па што ће, намисли, да се покрије оном пуштином до зоре па у зору опет да ју простре да чељад не виде.

Што смисли, то учиње; али се превари у рачуну, јер приспа много; па, кад свану, и чељад дигоше и почеше дражит камо зет, кад ал једном виђеше да се покрио пуштином; наста смијех и руга са зетом и потрчаше да виде што чини: открише с њега пуштину, кад он тамо избечио ка миш из трица — Диже се и неосврћући се више ни на ручак, ни на што друго, — дофати шал, па утече дома.

Сан Каракаља на Карабосину бријегу.

Заспао Каракаљ на Карабосин бријег. Мало заспао, чудан сан видио: Триста пасанија и припасанија, и пред њима Тома господине, те тонта

виле и вјештице и петонoge ногавице, па их тура у тонотну ријеку. Оне га мољаху и кумљаху: „Не за Бога, Тома господине, бићемо ти од помоћи од потопа времена.“

Ај отоле, Боже проклетнице, нићу вас, ни ваше помоћи, но ћу одит' под највиши град, да тражим брата тонотлију, и сестрицу севетлију и мајцицу деветлију, да ми даду лука крецеља, и омана дољана, петопрсне ђетелине — да се мажем. Виле и вјештице и петонoge ногавице кад пребројиле грање, и на гране лишће, и на лишће росу, и под росу свакој живој живиници косу, и на небо звијезде и на мору пијеске — тада мене наудиле.

Прибиљежио М. Ђукић.

Најбоља пјесма.

Двојица на сједнику разговарајући се, почну се погонити, који љепше пјесме знаде. Рећи ће један ономе другоме:

„Ја знам љепше пјесме него ти!“

„Не знаш вала!“

„Знам вала!“

„А коју де! — кажи ти твоју, па ћу ја моју тада, па ћемо виђети чија је љепша!“

Онај поче некакве пјесме о Марку и Рељи и т. д., а онај ће: зар су то те лијепе пјесме? — Бога ми је моја љепша, само кад је могу појати од глади — па поче овако:

„Качамака и млијека,

Добра пјесма и лијепа,

Качамака бев млијека —

Зла је пјесма бев лијепа!

Качамаче, до подна јуначе,

А ти скробе, правни дробе,

Јадни лебо!!....

Најмилија му је зла ноћ.

Питала мајка сина, кад је кретао у крађу: „сине, каква ти је најмилија ноћ, кад идеш у крађу?“ — „Најмилија ми је зла ноћ“ — рече он — т. ј. кад је помрчина, те се не види ништа, како га нико не може виђети. Мајка га благослови тобож, да му боље испане посао за руком, па ће рећи: „Хајде, сине, и Бог ти да наћас злу ноћ!“ — Он пође, но кад је хтио да прескочи један плот од торине, намакне се на један колац и тако му Бог даде *злу ноћ*.

Прибиљежио: Т. Кажић.

АФОРИЗМИ ВОЈНИЧКИ.

Рат је смртна пресуда за хиљаде невјенијех. (Љ. Н.)

У војсци ничега нема, што није врло важно. (Драгашевић.)

Прва је врлина војнику, да постојано сноси све незгоде и тегобе: умор, глад, жеђ..., храброст је тек *друга*. (Наполеон.)

Који у себи осјећа тај узвишени позив, да своју домовину брани, тај мора у сваком часу бити готов, да за њу умре. (Херман.)

Један војник кадар је принијети част и славу цијелој ордији, али и изгубити је.

Јуначко ће срце често не само опасност него и смрт, својом одваж-ношћу да савлада. (Драгашевић.)

Све, што је у војсци случајно и привремено, шкодљиво ја. (Генерал Ђурић.)

Боље је, да војска има на челу једног вођу, ма и обичног, но двојицу, ма били и најбољи. (Наполеон.)

Нерјешиви вођ бадава тражи у војном савјету оно, што он сам у себи нема. (Тијер.)

Сама теорија не даје доброг вођу, он треба да је и од природе за вођу позван. (Ђурић.)

Јединство воље и мисли предмет је прве важности у рату. (Наполеон.)

Прикупно: **Ђорђе М. Драговић** — Под-официр.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE **ВАЉА** ДУБРЕ.
CRNOJEVIĆ
(Из народног вјеровања у Загарачу.)

Ваља се: Да човјек узме сламку, или ма коју ствар, и држи у уста, кад се крпи на њега хаљина, — да га пушка не убије у рату, или приватно!

„ Пљунути на вретено и ударити с њим о камену, кад жена пре-дући удари човјека, — да га стријела мајци не удари.

„ Заложити хљеба, или ма што окусити, свако прољећно јутро, — да чељаде не превари тица, јер ако ко чује кукавицу, а прије не буде окусио ништа, морати ће цијело љето заударати из уста; ако пак чује грлицу, онда може случајно бољети глава, и неће људима ницати сјеме из долине, а женама се неће хтјети сирити и кисјелити млијеко. Ако тица која било, или ти свирка, или штап, или ма која ствар, која може преварити у прољеће, први пут кад се чује не превари, други пут неће — не може! —

„ Кад чељаде види јато летећих ждраљева, па му је воља, да лете у реду један за другијем — говорити: „У уривак ждраљ!...“ то понављати неколико пута, и они ће се по тој команди уредити у колону по један. Ако пак неко хоће, да ждраљеви, који лете у овај поредак, исти поремете, и побркају колону, онда ви-кати: „У решето ждраљ!...“ разумије се више пута, и они ће се збунити и растројити.

- Ваља се: Говорити: „*шршшш-мршше у огањ!*...“ и то понављати, докле гођ околo свијеће — (лампе), летећа муха, или лептирић не улети у пламен и сагори.
- ” ” Да — кад се двојица сударе главама, повторе исто по други пут, јер би иначе остали шогави.
- ” ” Носити тисов крстић у кесицу под лијево пазухо, и још мало од јабуке, лука бијелога и још не знам што оно бјеше, па се онда не треба бојати змије, нити икакве опасности.
- ” ” Скочити три пута напријед и у висину, кад се први пут види млад мјесец, па ћеш узрости још височије.
- ” ” Чувати бадњакову главу до идућег Божића, и с њом преко године мијешати жито и вариво, па ће се исто сачувати од квара.
- ” ” Запретати и испећи у огањ шаку немијешана брашна, па, ако се у цијелости извади, онда брави, у гору погубљени, здраво су; ако ли се брашно проспе и растури, значи, да су и брави растуруени по гори и поклани од звјеради.

Дугађински.

(Н а с т а в и ћ е с е.)

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

К Н И Ж Е В Н О С Т

К њ и ж е в н е б и љ е ш к е.

Руварац и Montenegrina, написао Др. Л. Томановић, прештампано из „Бранкова кола.“ Карловци, манастирска штампарија, 1899, цијена 1 круна.

Ко прочита ову књигу, написату достојанствено и објективно, како доликује васпитаном и образованом човјеку, — човјеку од науке, с болом у души сажаљеваће наивну и јадну, а тенденциозну заблуду великог српског критичара — историка Руварца. Ми нећемо ни једне више о овоме. Народ наш каже: „Младост — лудост, старост — болест“; а г. Руварцу би се могло вјерније привити епитет првог дијела к епитету другог, па завршити „старост лудост.“

Мисли о цркви, држави, вјери, народној просвети и т. д. од К. П. Побједоносцева. Прево из „Московског зборника“ Архимандрит Н. Дучић у Биограду. Државна Штампарија. — Да је ова књига веома поучна — види се из самог обима, који она заузима; а написао је чувени руски државник, К. П. Побједоносец, пун знања и искуства, заузимајући високи чин обер-прокурорства Св. Синода у Петрограду.

Видосава Брамковић, приповијетка нашег чика Јове изашла је у „Narodnie Novini“ на словачком језику.

Ново оригинално дјело **Записци из Касабе**, од *Свеш. Ђоровића*.

Овај даровити српски књижевник са овим својим радом обогатиће српску књижевност. У овом свом најновијем дјелу описао је г. Ђоровић живот у касабама (малим паланчицама,) тако лијепо и вјешто, да у њему српска публика добија књижевника првога реда. Овдје ће сви наши књижевници видјети, како треба посматрати живот, кад хоће о чему да пишу.

„*Записци из Касабе*“ треба да красе *што* у свакој српској кући, јер овако занимљиве лектире, као ове мајсторске црте, тешко да имамо још доста у српској књижевности.

Дјело износи 15 штампаних табака у елегантном издању и кошта само 2 круне.

Изишао је сад из штампе нов велики путопис под насловом: **Путовање на сјеверни пол**. Слике и сцене из поларног живота, написао *Рихард Рош*, са 9 слика. Цијена само 2.50 круне.

Ко је прочитао изврсно дјело „*Стенлијев пут кроз Африку*“ тај треба да прочита и ово чувено дјело, јер и једно и друго писао је чувени писац *Рихард Рош*, а и зато, да се види живот на сјеверном полу, који је толика противност животу у Африци.

Сваки, и најобразованији и најпростији човјек, па и младеж треба да се упознају са чудним животом на сјеверном полу наше земље, гдје је вјечити снијег и лед.

Што је главно, ово није проста прича, већ све истинити догађаји, који су познати цијелом свијету.

Пријевод је вјеран и врло јасан, а дјело је веће од „Стенлијевог Пута.

Ко пошље паре упутницом, добија књиге о нашем трошку.

Каталог свију наших издања шаљемо на захтјев бесплатно. Сва наша издања могу се добити у књижарама г. г. Луке Јоцића у Н. Саду, Светозара Огњановића у Ср. Карловцима и Пахера и Кисића у Мостару. У свима мјестима, гдје Срби живе, тражимо поштене повјеренике за наша издања. Ко од г. г. књижара, трговаца, учитеља и свештеника жели да растура наше књиге, нека се са добрим препорукама обрати нама, па ћемо му радо послати наше књиге у комисијон

Поруке за сва дела ваља слати упутницом издавачкој

Књижара Савића и Кооп. Земун.

— Изашла је из штампе VI и VII „Божична свеска“ „Мале Библиотеке“ са овим садржајем:

Јован Максимовић: Бадње вече у ђачкој собици. — Илија Вукићевић: Рождество твоје. — Свет. Ђоровић: На бијелом хљебу. — Јован Протић: Божич. — Иван Иванић: Бадње вече на мртвој стражи. — Милан Будисављевић; Христос се роди. — Марко Цар: На бадњи дан.

„Мала Библиотека“ обрадовала је своје читаоце са овом својом свеском, као врло прикладним Божићним даром.

„Мала Библиотека“ излази у свескама, а износи 5—6 штампаних табака. Цијена је свакој свесци 12 новчића, за Србију 30 пара дин.

Претплату примају, а и поједине свеске распродају Књижарнице и њени Повјереници (растурачи). Све што иде на Уредништво и Администрацију „Мале Библиотеке“ прима и доставља Издавачка Књижарница и Штампарија Пахер и Кисића у Мостару.

Садржај првих девет свезака:

- 1.) Јован Протић: „Шарени шљунци“, хумористичне цртице.
- 2.) Д. Ђ. Омчикус: „Disjecta“, слике, цртице и приповијетке, (св. I.)
- 3.) А. П. Чехов: „Приповетке“, превео Веља Миросављевић, (св. I.)
- 4.) Симо Матавуљ: „Три приповијетке“.
- 5.) Свет. Ђоровић: „Двије шаљиве игре“.
6. и 7.) Од српских приповједача: „Божичне приче“.
- 8.) † Илија и Вукићевић: „Арнаутске слике“, — у штампи.
- 9.) Бранислав Ђ. Нушић: „Десет приповиједача“, (св. I.) — у штампи.

„Мала Библиотека“ оскудијева са бројем својих скупљача, те моли све оне, који су вољни примити се те дужности, да јој се јаве, а моли и досадање скупљаче, који се примише скупљања, а не јавише колико примјерака да им се пошаље, нека то учине чим прије. — Скупљачи добивају свеске с плаћеном поштарином (franco), а уз то и утаначени попуст (рабат). — Имена скупљача отпочеће се у наредној (8) свески штампати.

Из нашег позоришта.

Друштво г-на Д. Крсмановића редовно продужује своје забаве два пута у неђељи. Што у предходном броју наведосмо, опет понављамо, да, поред лаких веселих француских комада, ми видимо често лијепе поучне комаде из нашег народњег живота. Овдје бисмо могли споменути Суботићеву „Крст и Кружу“, гдје се у живој слици види историјски моменат из доба првих Немањића: пука завист и таптина Вуканова, лукава мама Запада и силна хришћанска снага Савина уз чудотворну моћ, којом од непријатеља пријатеља ствара, постизава љубав братинску и крчи пут срећи и благостању државном. — Напоменућемо из народњег епоса „Марка Краљевића и Арашина“, па из домаћег, породичког живота: „Женидба и удадба“, „Избиралица“, „Кир-Јања“ и др. Од страних комада одликују се финоћом и живошћу „Маркиз Вилмер“, „Отац Маршен“, „Мишел Перен“, крајње хумористичка „Чарлејева тешка“ и веома поучно-религиозна „Шокица“, из које избија правилна вјерска толеранција. Напоменути нам је, да је друштво пријатељски судјеловало на нашој друштвеној забави са игранком, коју смо давали у спомен светосавске прославе 13 т. м., у комаду „Претшјерани страх“ и слици *сијела* из Ђида са пјевањем.

Уопште позоришно друштво осјетљиво иде напријед у свом занату, те подмирује захтјеве публике, похлепне за забаве. Надати се да ће у будуће све јаче и јаче напредовати, допуњујући недостатке, који се даду уз добру вољу и прегнуће попуњити.

CRNOGORSKA

BIBLIOTEKA

CRNE GORE ĐURĐE

CRNOJEVIĆ

Светосавска прослава.

Примили смо више позивница на забаву, коју приређује Србадија великом Просветитељу и Мужу црквеном, св. Сави Немањићу. То је пријатно испуњење дуга према Слављенику. Али ево између свију добисмо и један позив из братске нам Херцеговине, мјеста *Бијелог поља*, којег истичемо зато, што му циљ свестрано одговара великој мисли Светитељској. — „Чист *приход* намијењен је ошварању српско прав. нар. основне школе.“ Забава је са шљедећим распоредом:

Први дио: 1. „Бесједу“ отвара говором пречасни г. Стеван Шиниковић, свештеник. — 2. „Ускликнимо“, пјева мјешовити збор. — 3. „Ко крсно име слави, оном и помаже“, декламује Ђорђе Ј. Дабић, тежак. — 4. „Ја сам млада Српкиња“, пјевају сељанке дјевојке уз пратњу мушког збора. — 5. „Моје село“, по И. Т., декламује Ђорђе С. Дабић, тежак. — 6. — Уз гусле, пјева српске народне јуначке пјесме Војислав Рајковић, тежак. — 7. „Да сам ја краљ“, од З. Ј. Јовановића, декламује Сава Ст. Шиниковић. — *Одмор*.

Други дио: Одломци из „Балканске Царице“, чувене и омиљене драме Њазана Николе I. Престављају православни Срби села Бијелог Поља. Лица: Иван-бег Црнојевић, Господар Црне Горе и Зете — Васиљ Дабић,

тежак; Ђорђе Црнојевић, насљедник пријестола — Јово Бојанић, тежак; Станко Црнојевић, војвода зетски, млађи син Иван-бегов — Ристо Дабић, тежак; Кнез Деан, властелин зетски — Саво Бојанић. Даница, кћер Перунова — Анђа Драгића, тежакиња; Ибраим-ага, посланик цара Мурата — Лазо Драгић, тежак. Угљеша, слуга Станков — Ђорђе Ј. Дабић, тежак.

Трећи дио: Српске народне пјесме и игре до зоре.

Српска прав. црквена општина, као приређивачки одбор.

У *Бијелом Пољу*, 15. Децембра 1899.

Предсједник: Стеван Шиниковић, свештеник; потпредсједник: Шћепан Бојанић. Чланови: Миха Дошло, Стеван Зуровац, Перо Телебак, Јово Гатало, Ђорђе Пантић.

Живјели, свијесни Срби Бјелопољчани! — Боже дај дочекали сретније дане и побрали цвјетне плодове народне школе!... —

Ур.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ